

HANUKIADA 5753

● HANUKIADA PENTRU NEEVREI ● Ambasadori și parlamentari, înalți ierarhi și academicieni participă, la Templul Coral din București, la lansarea Hanukiadei ● La Galați, Cluj-Napoca, Arad, Brașov, se lansează și „Eseuri biblice” ● E greu să mai fii antisemit în România ● „Deșteaptă-te, române!” se împlinește sub ochii noștri.

Festivitățile de Hanuca din anul 1992 au promovat cu insistență ideea de lumină și adevăr, de înfrățire între poporul român și etniile conlocuitoare. Și în acest sens, participarea la festivități a unui număr impresionant de cetățeni, evrei și neevrei, a dovedit interesul tuturor pentru înțelegerea reciprocă, știind că numai pe această bază se poate asigura o conviețuire armonioasă între toți fiii țării.

Concluziunile au fost, pe această linie, predicile Eminenței Sale, rostite la București și în 13 comunități din țară, cu tema: „Ideile de bază ale iudaismului în lumina de Hanuca”, fiecare dintre ele aducînd noi elemente, noi modalități de abordare a subiectului, constituind ceea ce în artă se numește „variațiuni pe aceeași temă”, eterna temă a iudaismului peren. Pe de altă parte, luările de cuvînt ale personalităților de seamă, înalți ierarhi ai bisericilor, iluștri oameni de știință, istorici și scriitori, au demonstrat o dată mai mult că adevărații patrioți, cei care doresc binele și pacea acestei țări, știu să spună nu cu hotărîre tuturor încercărilor semănătorilor de ură, zizanie, minciună și insulte, ale aceluia care, prin asemenea fapte, dăunează intereselor României.

A răsunat, în zilele de Hanuca ale anului 1992, de-a lungul și de-a latul țării, cuvîntul omenei poporului român. Mii de oameni au participat într-o atmosferă entuziastă la Hanukiada și la lansările de carte — volumul „Eseuri biblice” al Eminenței Sale — și au aplaudat îndelung chemarea la prietenie și înfrățire care a răsunat în cîntece de Hanuca, precum și în cuvîntările rostite.

LA TEMPLUL CORAL DIN BUCUREȘTI

În seara zilei de 19 decembrie 1992, a avut loc aprinderea primei luminărele de Hanuca la Templul Coral din București. Cu aceasta a început, de fapt, sărbătoarea de Hanuca, eveniment care s-a bucurat de o imensă participare, nu doar a enoriașilor, ci și a președinților unor partide, a numeroase personalități din viața politică, culturală și științifică a țării, reprezentanți ai cultelor, ziariști. Au trăit împreună cu noi impresio-

nantele momente festive prilejuite de sărbătoarea luminii ambasadori și alți reprezentanți diplomației acreditatăi la București.

După serviciul religios, oficiat de primcantorul Willy Harnik, cu acompaniamentul corului Templului Coral (dirijor Roger Avramescu) și interpretarea de înaltă ținută artistică a unor cîntece consacrate sărbătorii („Hanerot Halalu”, „Maoz Tzur”, „Ze Haiom” și „Haleluia”), și-au făcut apariția cei mai tineri dintre coriști, copiii de la Talmud Tora (dirijor Izu Gott), al căror program de cîntece adecvate momentului a prilejuit publicului un plus de participare afectivă la sărbătoarea de Hanuca.

Predica Eminenței Sale, entuziastă și bogată în conținut, a aprins luminii în sufletele oamenilor, a conferit strălucire și substanță intelectuală întrunirii. Rememorînd pagini din istoria poporului evreu, Domnia Sa a extras din ele miezul peren, călăuză pentru prezent și a subliniat felul în care au fost compromise în secolul nostru două mari idei: aceea de dragoste față de propria națiune și aceea de dreptate socială. Nu opresiunea, ci concurența armonioasă între popoare, între civilizații poate fi folosită atît pe plan social-politic (pacea și bunăstarea), cît și spiritual (făurirea unor valori culturale îmbogățite prin cunoașterea reciprocă a popoarelor, a creațiilor lor în diferite domenii).

După cuvîntarea Eminenței Sale, corul tineretului evreu „Șira Vezimra” a oferit auditoriului frumoase cîntece de Hanuca.

IN COMUNITĂȚILE DIN ȚARA

Așa cum a început, sub semnul unei veritabile chemări la înfrățire, între poporul român și etniile conlocuitoare, pentru o mai bună cunoaștere a modului de viață al fiecăruia, pentru ca întinericul, cu toate componentele sale — prejudecăți, calomnii, generatoare de vrajbă — să fie biruit de noblețea luminii, Hanukiada — turneul de Hanuca — a continuat pretutindeni unde au posedit solii sărbătorii.

Președinții comunităților au salutat cu căldură solia Federației Comunităților noastre și pe distinșii oaspeți locali.

Templul Coral din București s-a dovedit a fi neîncăpător pentru cei care au dorit să întîmpine „sărbătoarea luminii”

Hanuca gold la Templul Coral

La Brăila, Galați, Bacău, Piatra-Neamț, Suceava, Botoșani, Iași, Tg.-Mureș, Cluj-Napoca, Oradea, Arad, Timișoara și Brașov, Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen a rostit impresiunante și profunde comentarii cu referire la actualitate, în fața unui numeros auditoriu, compus din membri ai comunităților respective, reprezentanți ai autorităților locale, ai cultelor, ai unor instituții de cultură, ai presei locale și numeroși neevrei, veniți tocmai în numele acestui nobil ideal: înfrățirea dintre poporul român și etniile care trăiesc pe acest pămînt. Au fost manifestări entuziaste, desfășurate într-o atmosferă de înaltă ținută intelectuală.

LA GALAȚI, ARAD, CLUJ-NAPOCA, BRAȘOV, SE LANSEAZĂ ȘI „ESEURI BIBLICE”

În localitățile sus-menționate, au avut loc cu acest prilej și lansări ale volumului recent al Eminenței Sale, „Eseuri biblice”, fapt care a adăugat noi valențe spirituale soliei, cartea Domniei Sale fiind o altă modalitate de apropiere între noi, de penetrare în conștiințele cititorilor — nu atît evrei, cît neevrei — a coordonatelor majore ale iudaismului (dreptate socială, demnitate, spirit de toleranță, solidaritate, iubire față de semenii și față de Dumnezeu), carte meni-

tă — aidoma luminărelelor de Hanuca — să destrame întinericul născut din ignoranță și prejudecată. Au avut loc și conferințe de presă. (Publicăm în paginile revistei și fragmente din cuvîntările rostite cu prilejul lansărilor de carte).

Pe tot parcursul turneului de Hanuca, Eminența Sa dl Șef Rabin a fost însoțit de dl consilier av. Iulian Sorin.

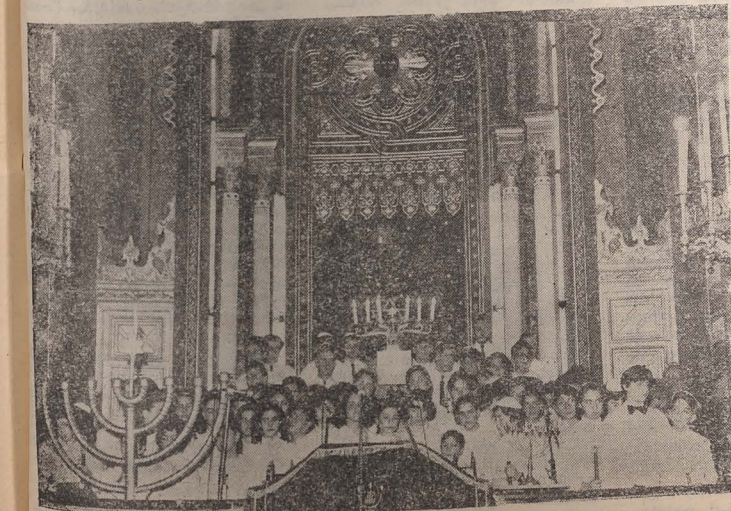
A participat, din partea filialei Agenției Evreiești SOHNUT, dra Tova Ben Nun, iar de la Oradea înainte, a participat și dl dr. Zvi Feine, directorul programului „Joint” pentru România.

Posturile noastre de radio și televiziune, precum și unele publicații au prezentat aspecte de la manifestările prilejuite de Hanukiada și de la lansările de carte.

Ca în fiecare an, postul de radio „Kol Israel” a transmis, seară de seară, aspecte de la Hanukiada, prin grija lui Noam Yafe, venit special, în acest scop, de la Ierusalim.

Dl secretar general al F.C.E., ing. Th. Blumenfeld, a vorbit despre multiplele semnificații ale sărbătorii de Hanuca, la Pitești și Craiova. Dl prim-rabin dr. Ernest Neumann la Reșița, Lugoj, Deva, Alba Iulia, iar dl prim-rabin dr. Ascher Ehrenfeld la Satu Mare, Sighetul Marmației, Baia Mare, Ploiești, Focșani, Constanța.

(Continuare în p. 6)

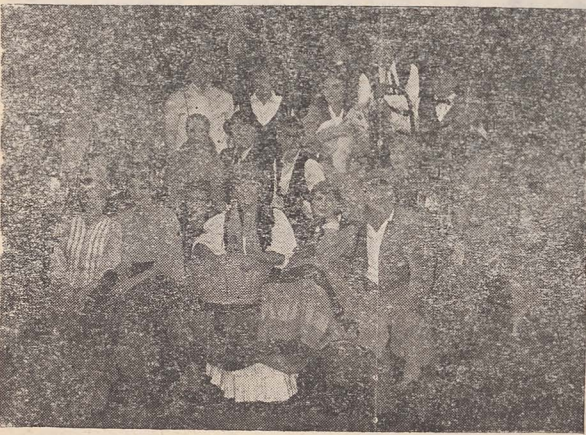
Cîntece de Hanuca la Templul Coral

PREMIERĂ EDITORIALĂ

Editura Edart S.R.L. din București ne pregătește o surpriză: seria de volume Sioniști sub anchetă, o colecție masivă de documente rezultate din cercetările preliminare întreprinse asupra lotului A.L. Zissu — Mișu Benvenisti — Jean Cohen, judecat și condamnat la 31 martie 1954. Primele două volume vor conține declarațiile, confruntările și interogatoriile la care a fost supus A.L. Zissu în perioada 10 mai 1951 — 3 iulie 1952. Al treilea volum va reuni selecții din depozitiile lui Mișu Benvenisti, Jean Cohen, Constantin Părsan, Charles Gyr, Radu Lecca, Moritz Moscovici, Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Bazil Teodorescu etc. Inițiativa Editurii Edart

S.R.L. deschide ferestre culme de interesante asupra acțiunii organizațiilor sioniste din România în anii celui de-al doilea război mondial, întreprinși în scrisă legătură cu birourile de la Ierusalim, Istanbul și Geneva ale Agenției Evreiești pentru Palestina. De asemenea, ni se dezvăluie aspecte necunoscute până acum în ceea ce privește relațiile dintre sioniștii din România și autoritățile de la București, în speță dintre A.L. Zissu și Mihai Antonescu. Documentele sînt prefăcute, îngrijite și adnotate de dl. Mihai Pelin.

Introducerea este semnată de Eminența Sa dl. Șef Rabin dr. Moses Rosen.

OASPEȚI DRAGI, PRIETENI DRAGI

Turneul Teatrului Evreiesc din Moscova

Am fost vizitați de curind de Teatrul Evreiesc „Salom”, din Moscova. Turneul ultim a răspuns unei dorințe unanime a spectatorilor evrei (și nu numai) din Capitală, care l-au cunoscut pe membrii acestui colectiv anul trecut, cu ocazia memorabilului festival internațional consacrat împlinirii a 115 ani de la înființarea primului teatru stabil idiş din lume, aici, la noi, în România, la Grădina „Pomul Verde” din Iași. I-au cunoscut atunci bucurăsenii pe moscovitii de la „Salom”, i-au aplaudat călduros, și i-au apropiat sufletește și au așteptat promisa lor revenire.

„Și iată promisiunea onorată, și iată prietenii de la „Salom” oferindu-ne acum poemul dramatic „...Și teatrul s-a născut a doua oară”, alături de cunoscuta din trecut anterior și tot mai mult gustată piesă „Trenul fericii”. La sediul Teatrului Evreiesc din București, în sălile teatrelor „Odeon” și Mic din Capitală, artiștii de la „Salom” și-au revărsat, zile-n șir, harul priceperii lor, animați parcă de un singur gând: să-și facă din înfățișarea lor nume („Salom” — Pace) renume.

Poemul dramatic „...Și teatrul s-a născut a doua oară” (de F. Kandel și A. Hait; regia A. Levenbuk) este, de fapt, zguduitoră biografie a acestui colectiv, care a înfruntat năpraznicele furtuni de neînțelegere ce s-au năpustit asupra sa, rezistind cu înverșunare și răzând chiar atunci cînd totul părea a fi pierdut. Sursa forței sale: adevărul pe care-l apăra (tradiția marilor idealuri umanitare, limba folosită, cu strălucirile ei), educația incultură de mare șaluciu mentor Șloime Mihoels, cel ucis de forțele întunecate (spectacolul e închinat centenarului năstării sale). Cu respirația întărită s-au urmat momentele poemului, cu îmbinarea lor complexă de tragedie neconsumată și licăr etern de speranță (vezi cunoscuta „Hava Naghi-

la”, ce devine ea în acest context: cînd marș de luptă, cînd duioasă litanie, cînd bucurie oprită în împlinire de atîta incertitudine). Involburarea tonalităților minore, majore, din unele cîntări ale Psalmistului, te domină.

În... antiteză (dacă acesta o fi cuvîntul cel mai potrivit), cealaltă lucrare, „Trenul fericii” (mai exact, „Trenul «Spre fericiere»”), o revărsare de momente de viață evreiască, tradițională, contemporană, și aici cu un accent specific de ris pînă la lacrimi sau ris printre lacrimi.

Personalități actricești, rostind un idiş de învidiat, se împun: I. Levkovi, G. Abramov și alții. Ei sînt un exemplu pentru tinerii formații în plămădirea sensibilității lor evreiești.

Aprecieri călduroase pentru latura coreografică a spectacolelor, minunată îmbinare între școala rusă de dansuri și specificul atît de pitoresc al tradiției evreiești.

Au impresionat realizările plastice ale oaspeților: de la culoarea și originalitatea afișelor și programelor (vezi, printre altele, interesanta întreprindere a graficiei limbilor ebraice și idiş cu cea chirilică) pînă la scenografia spectacolelor.

După cum remarcă cineva, oaspeții ne-au dat o lecție deosebit de instructivă și utilă legată de condițiile materiale limitate din teatrele de azi de la noi: cum se poate realiza mult cu foarte puțin efort material — o perdea, o „scară” prelungă, o estradă mobilă în trepte, niște... scaune, vehiculate dezinvolte de interpreți —, toate perfect încastate în economia spectacolului și capabile de a susține surprinzătoare efecte artistice.

Oaspeți dragi, spectacole greu de uitat, despărțire cu atît mai grea. Un singur gând ne poate consola: perspectiva revenirii lor cît mai curînd.

G. BRUCKMAIER

A fost odat-un muzicant

Meșterul de cîntece frumoase Richard Stein s-a despărțit pentru totdeauna de oameni și de muzică.

Despre el nu se pot spune prea multe. Dar se poate spune mult. Imens de mult.

Nu se pot spune prea multe, pentru că modestia și calmul și firescul l-au ținut o viață-n-treagă departe de primele fotolii, cele de cît mai din față ale profesiei lui și ale vieții, acele prime fotolii pe care el le-a ocolit întotdeauna, nițel sfios, nițel înțelept, nițel surzător, nesolicînd nicodată nimic pentru propria lui persoană, deși cei care l-au cunoscut știu bine că nu numai o dată ar fi avut ce revendica.

„Și totuși, se poate spune mult, imens de mult, despre Richard Stein, dacă ne reamintim că el, fostul — în tinerețea lui — profesor de muzică la Liceul

RICHARD STEIN

Mixt Evreiesc din București și la Liceul din Roman, izbuteste, la un veac depărtare în timp de gălățeanul Iosif Ivanovici, a cărui compoziție „Valurile Dunării” a ajuns cunoscută și cîntată de-a lungul și de-a latul întregului glob pămîntesc, deci, Richard Stein, devine cel de-al doilea compozitor din țara noastră, făuritor al unei melodii universal fermecătoare de inimă: „Sanie cu zurgălăi”.

„Așa că n-a trecut zădărnice prin viață Richard Stein. Urma lui muzicală pe acest pămînt va rămîne întipărită adine pe nevăzutele părți albe colindate mereu și mereu de sania lui cu zurgălăi, va rămîne la fel de neștearsă și pe drumul de portative al muzicii ușoare românești.

AUREL FELEA

RICKY — omul, prietenul, compozitorul

O stranie și durevoasă hotărîre a soartei a făcut ca, exact în ziua în care apărea în revista „Actualitate Muzicală”, a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, relatarea mea despre emisiunea din 19 august 1992 a postului de radio „Suisse Romande”, cuprinzînd „Povestea cîntecului „Sanie cu zurgălăi” al compozitorului Richard Stein” — melodie devenită celebră în lumea întreagă sub titlatură ca: „Johnny Is the Boy for Me” sau „Johnny, tu n'es pas un ange!”, în aceeași zi, autorul acestui al doilea slagăr mondial românesc — după „Valurile Dunării” a lui Ivanovici — să treacă în eternitate.

Autor al unui larg buchet de cîntece de succes — e suficient să citez numai cîteva din memorii: „Cîntecul Tavernicii”, „Bibelou de porțelan”, „Dulce Tîrg al Ieșilor” — Ricky, cum îi spuneam noi, colegii, ascundea un deosebit talent și un desăvîrșit profesionalism.

Richard Stein a fost în tinerețe și un excelent pianist, cu tentă jazzistică, iar — din nou o coincidență — debutul meu concertistic s-a realizat în anul 1938, cu prilejul unui concert la două pianе din la „Teatrul Modern” din Ploiești — eu la 17 ani, iar Ricky la 28!

Pentru mine, faptul că Richard Stein — deja un nume

în anii aceia — a acceptat să cînte cu un adolescent debutant, căruia i-a arătat o flatanță apreciere, a constituit prima încurajare pe spinosul drum al muzicii.

Caldă sa omenie și modul prietenesc, inegalabil, în care știa să fie un bun stătuitor pentru colegii mai tînci, ca și pentru interpreții care aveau bucuria să-i fie colaboratori, s-au realizat și în perioada ac-

tivității sale ca dirijor la T.E.S. Compozitorul Richard Stein continuă să fie viu în amintirea noastră și a generațiilor viitoare, prin creația sa, prin permanența slagărului său inegalabil „Sanie cu zurgălăi”, iar OMUL Richard Stein, PRIETENUL nostru drag, rămîne în suflet, alături de candelă unei lacrimi vii, calde, durevoase...

EDMOND DEDA

Cu zîmbetul pe buze

Ne despărțim cu durere de bunul nostru coleg Richard Stein. A fost un OM nespus de bun (calitate firească și, totuși, rară în lumea artei) și a mai fost și un COLEG exemplar. Poate de aceea, în Uniunea Compozitorilor, toți l-am iubit și l-am respectat. Modestia sa proverbială era aceea a unui creator autentic, conștient de valoarea sa, care și-a înscris numele în cartea de aur a muzicii ușoare românești. Fără încreșnare, mereu cu zîmbetul pe buze, a scris un slagăr mondial („Sanie cu zurgălăi”) cu care alții s-au îmbogățit. Pe mapelele altcineva, avid de glorie, ar fi protestat găgăgios; Richard Stein a „înghitit-o” și pe asta, ca și pe multe altele, cu un zîmbet, desigur, amar.

Cu acel zîmbet care l-a caracterizat, cu acea modestie a creatorului care nu își caută cu orice preț notorietatea, care își respectă colegii, care iubeste muzica mai presus de orgoliile și interese.

A trecut prin viață cu discreție, parcă cerîndu-și iertare celor pe care el, unul, nu i-a deranjat nicodată.

A trecut prin viață cu demnitate, slujind muzica românească, timp de peste cinci decenii, ca dăruit creator, dirijor, pedagog, animator al vieții muzicale.

Din partea Consiliului de Conducere al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, rog familia îndoliată să primească condoleanțele noastre.

LAURENȚIU PROFETA

Toți oamenii... trec. Unele cîntece rămîn

Intocmai ca omul, creațiile artistice — oricărui domeniu i-ar aparține — se nasc cu o „soartă” a lor.

S-a spus chiar că, dac-ar exista un om care să poată pronostica exact această „soartă” a operelor-de-artă, ar sta acasă, în halat și papuci și ar fi... miliardar! (Nota aut... în dolari!)

Cînd Rubens a trăit cum a trăit, iar pe Mozart l-a condus pînă la groapă doar... un cîntece; cînd van Gogh sau Modigliani n-au reușit să-și vîndă în tot timpul vieții nici un singur tablou, iar în grădiniile lui Salvador Dalí curgeau fîntini cu șampanie; cînd un Enescu sau un Bartok au avut un final-de-viață atît de trist și sărac, iar un tablou de Matisse s-a licitat acum la... 12 milioane de dolari; și... cînd mil de cîntece se nasc zilnic „gata moarte”, iar Michael Jackson semnează cu japonezii de la „Sony” un contract de UN MILIARD de dolari — ce înseamnă toate acestea, dacă nu că funcționează permanent (24 de ore din 24) acea „loterie a vieții”, atît pentru creator, cît și pentru creația sa!

Ar mai fi de adăugat că, de exemplu, Dante a părăsit, în 1300, Florența lui natală, spunînd: „Un oraș care nu știe să-și pretulase-

că artiștii nu merită să-i aiabă!”... Mare și durerosă vorbă! (Cit îmi doresc să pot spera că „cine are urechi de auzit”... va auzi cînda!)

Dar — veți întreba — ce legătură au toate acestea cu colegul și prietenul nostru Richard Stein? Din păcate... vine de se leagă!

Aveam numai vreo 17 ani (fiinde-am avut și eu odată... 17 ani!) cînd, în fruntea orchestrei de amatori „Tango”, i-am prezentat, la un spectacol al revistelor „Realitatea ilustrată” și „Cinema”, splendida lui piesă „Mica Cio-Cio-San”; soliste au fost (da, da!) mama și matusă Margaretei Păslaru! — d-rele Dimitriu-Birlad. E-he!...

Ricky (parcă-l văd, pentru că atunci ne-am cunoscut) a asistat și a plecat de la acel enorm succes, poate fericit, dar deosebit de modest. Dacă asta m-a impresionat atunci, ulterior (și de foarte aproape), m-a bucurat mult să constat că această onorantă pudoare și o plină-de-bun-simț discreție i-au marcat tot timpul și profesiunea artistică, și viața particulară! Credeți-mă, nu e puțin lucru!...

Cam cîți creatori (sau, eventual, doar pseudo-creatori „noroșoși”) vedeți Dv. ascultîndu-și o „Sanie cu zurgălăi” — adevărat „ecuson” al muzicii româ-

nești — ajunsă la celebritate pe tot globul, cu autorealizarea și trîind la limita unei vieți „decente” și sfîrșind... așa cum a sfîrșit...? Nedrept de... nedrept! Dar, ca „minoritar etnic”, cînd ai avut multe ocazii să... se poarte o mai mare dovadă de apartenență și corectitudine? (Mulți mi-au „tratat-o” și mi-e drept... „prostie”!). Adevărul e că „se plătește”, o viață... Foarte scump!

Refrenul „Nu te vom uita nicodată” — spus la groapa și adesea uitat chiar de-a doua zi — nu poate compensa suferințele, poate și umiliințele, prin care trec „naivii” de tip Richard Stein.

Rămîne evident pentru mine doar adevărul că „Sanie cu zurgălăi” va mai zburda multe decenii pe toate meridianele Terrei, indiferent la... „reuniunile OPEC-ului pentru prețul petrolului” — sau invers — și că un om și un prieten ca Ricky, oricît ai încerca, nu crezi că se poate uita!

Mă rog, în gînd, ca sufletul lui — detașat, în sfîrșit, de mișterile trupesti — să se poată odihni în pace, în cînt DINCULO, despre care... nu știm nimic. După o viață terminată în chinuri — măcar atît!...

H. MĂLINEANU

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

Colocviu chino-evreiesc la Beijing

Atîngînd cu delicatețe iarmulka (tichia) ce o purta pe cap, în întrunire, Zao Xiangru a declarat cu mîndrie colegilor săi evrei, prezenți la colocviul chino-evreiesc al oamenilor de cultură: „Sînt un evreu chinez”. Aceasta este foarte important pentru mine, a adăugat, fiindcă este prima întrunire de acest fel și am prilejul să vorbesc cu alți evrei”.

Intr-adevăr, primul Colocviu Internațional despre Culturile Chineză și Iudaică, ținut la Beijing, anul acesta, sub auspiciile Congresului Mondial Evreiesc și ale Centrului de Schimburi Culturale Internaționale din China, a fost un eveniment de excepție.

A fost rodul unei munci intense, duse de aproape un deceniu în China de către C.M.E.

Pornind de la lipsa oricăror relații cu țările din Extremul Orient și în vederea dezvoltării lor rapide, pe plan economic și politic, vicepreședintele Consiliului de Conducere al C.M.E., dl Izi Leibler, a întreprins vizite în diferite capitale din zonă, în anii '80. În urma acestor vizite, au avut loc primele două colocvii evreo-asiatice, în Singapore (1984) și în Hong Kong (1987).

În următorii ani, Leibler și-a focalizat atenția asupra Chinei, vizitînd Beijingul cu diverse ocazii. În octombrie 1991, a fost semnat un acord cu oficialitățile Centrului de Schimburi Culturale Internaționale din China, în vederea desfășurării unui colocviu chino-evreiesc la Beijing.

Aria comunicărilor a cuprins

o gamă variată de tematici, de la locul înfățăturii în cultura iudaică și interferențele iudaismului cu creștinismul pînă la filozofia chineză și credințele religioase în China antică și în cea contemporană. Dar nu numai cultura a fost subiect de discuție. Vicepreședintele chinez Wu Xueqian a dat expresie satisfacției cu privire la normalizarea rapidă a relațiilor Chinei cu poporul evreu, simbolizată de stabilirea raporturilor diplomatice dintre China și Israel.

La discuții au luat parte: Israel Singer, secretar general al C.M.E., Yitzhak Navon, fost președinte al Statului Israel, lideri ai C.M.E., ca dr. Gerhard Riegner, Sol Kanner, dr. Avi Bekker, director executiv al C.M.E., Reuven Merhav, fost director general în Ministerul de Externe al Israelului. Au ținut comunicări: prof. Yoram Danstein, prof. Zvi Werblovsky, de la Universitatea Ebraică din Ierusalim și a.

O comunitate care fîntează în umbra lui Khomeini

EVREII DIN IRAN ÎNTE DISCRIMINARE ȘI EMIGRARE

Prescripțiile emise anul trecut, în virtutea cărora evreilor iranieni le era îngăduit să părăsească țara, au provocat o scădere a numărului plecărilor ilegale ale evreilor din Iran. Acest lucru l-a comunicat buletinul de informații care apare în Israel, al Congresului Mondial Evreiesc „Bethfusot” („În Diaspora”).

Actualmente, populația evreiască din Iran reprezintă 25 000 de suflete, în timp ce, înainte de preluarea puterii de către regimul fundamentalist al Ayatolahului Khomeini era de 80 000.

În zilele noastre, afirmă publicația sus-menționată, evreii iranieni nu se află într-un iminent pericol existențial, iar situația lor economică este relativ bună. Cu toate acestea, ma-

ioritatea reflectază la posibilitatea de a părăsi țara. Multii își fac griji pentru viitorul ce-i așteaptă pe copiii lor în Iran. Oficial, situația evreilor nu este mai grea decît a celorlate minorități și ei își pot practica religia. Și totuși, discriminarea aduce cu sine considerabile neajunsuri în viața evreilor din Iran. Ei sînt supuși unui sir de îngrădiri; există rapoarte potrivit cărora proprietatea evreiască este confiscată. De asemenea, oamenii de afaceri evrei le vine greu să obțină aprobările cerute de autorități pentru exercitarea activității firmelor lor. Nemulmanii nu sînt primiți în serviciile publice, iar din universități sînt concediate cadrele didactice de origine evreiască.

Lideri evrei și catolici au vizitat Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria

O vizită, fără precedent, a unei delegații reunite, formată din lideri evrei și catolici, a avut loc în Polonia, Cehia, Slovacia și Ungaria. Drept rezultat al acesteia, oficialitățile de resort din țările sus-menționate au căzut de acord în privința intensificării eforturilor preoților catolici de relansare a îmbunătățirii relațiilor ecumenice ale bisericii lor cu iudaismul.

Vizita a avut ca scop punerea în aplicare a unui document semnat în decembrie 1990, cunoscut sub numele de Declarația de la Praga, prin care se preconizau măsuri concrete de eradicare a antisemitismului din învățămîntul catolic, în special în țările Europei Centrale și de Est, învățămînt care a fost izolat de cel din Europa Occidentală, în timpul perioadei comuniste.

Din delegație au făcut parte cinci reprezentanți ai Comitetului Evreiesc Internațional pentru Consultări Interetnice, al cărui președinte este Edgar Bronfman. Reprezentantul Vaticanului a fost Monseniorul Pier Francisco Fumagalli, secretar al Comisiei Vaticanului pen-

tru relații religioase cu evreii.

În fiecare dintre cele trei țări, delegația s-a întîlnit cu primatul Bisericii Catolice locale și cu oficialități ale comunității evreiești. Într-o declarație semnată atît de evrei, cit și de catolici, se stipulează că în fiecare țară trebuie să fie acordată prioritate instrucției educatorilor pentru ca influența lor să se extindă asupra educației generale.

În același document se afirmă că „este esențial să se publice și să se răspîndească cit mai curînd posibil textele fundamentale ale Bisericii Catolice privitor la „relațiile sale cu poporul evreu, potrivit Conciliului al doilea al Vaticanului”.

Acele texte urmează să fie traduse în limbile locale și distribuite „astfel încît să ajungă pînă în cele mai îndepărtate colțuri ale țărilor respective”.

În Polonia, delegația a avut convorbiri cu Episcopul Henryk Muszynski, președintele Comisiei pentru dialog cu iudaismul, a episcopilor polonezi, și cu Cardinalul Frantiszek Macharski, arhiepiscop de Cracovia.

Lideri evrei și catolici au vi-

zitat Umschlagplatz unde, în timpul Holocaustului, evreii din Varșovia erau adunați pentru a fi deportați în lagărele morții. Oaspeții au făcut, de asemenea, un emoționant pelerinaj la Auschwitz. „S-a manifestat sentimentul solidarității umane între noi și au apărut lacrimi în ochii tuturor, în momentul în care am privit măturile ororilor care s-au petrecut în acel loc”, a spus unul dintre participanți.

Grupul a vizitat, de asemenea, Muzeul de la Auschwitz, unde, recent, a fost revizuit modul de prezentare a Holocaustului, intrucît, sub regimul comunist, ghizii vorbeau mai des de eroii căzuți în lupta împotriva fascismului și mai rar despre victimele unei campanii

Restituiri de bunuri evreiești

În „Revista Culturii Mozaic”, nr. 742, din 1 sept. 1992, a apărut informația: „Un nou grup solicită restituirea proprietăților evreiești” (reprodusă din „The Jerusalem Post”, 4 aug. 1992) prin care aflăm că se încearcă „obținerea restituirii proprietăților comunitare evreiești, valoarea miliarde de dolari, confiscate de către naști și de guvernele comuniste din răsăritul Europei”.

În aceeași ordine de idei, în „The Jewish Western Bulletin”, nr. 24, 1992, a apărut articolul: „Restituiri de bunuri evreiești” în care se arată: „Consiliul Municipal al Cracoviei încearcă să inapoieze proprietățile care au fost confiscate de la foștii proprietari sau moștenitori (evrei)”.

Primarul adjunct al Cracoviei, domnul Janusz Gladyszowski, a trimis o scrisoare rabinului Chaskel Bresser, șeful departamentului polonez al Fundației

Ronald S. Lauder, în care se subliniază că „noile autorități ale orașului Cracovia, asumîndu-și responsabilitatea după căderea guvernelor comuniste”, doresc să „legitimeze toate proprietățile” din oraș.

O scrisoare asemănătoare a fost trimisă președintelui Congresului Mondial Evreiesc, domnul Edgar Bronfman.

Autoritățile poloneze au declarat că ar dori să reamizeze vechiul cartier evreiesc numit Kazimierz, care se află într-o stare deplorabilă. Această propunere se extinde de fapt în întregul oraș Cracovia. Primarul adjunct al Cracoviei a mai spus că autoritățile comuniste nu au schimbat nimic în acest perimetru distrus, gîndind că „proprietățile acestea sînt proprietăți de stat”. Cele mai multe dintre aceste clădiri, fiind deteriorate, au nevoie de o mai atentă renovare, pe care noile autorități au proiectat-o.

sistematice de exterminare a poporului evreu. În muzeu au fost adăugate unele obiecte și documente literare care subliniază unicitatea evreiască a tragediei de la Auschwitz.

Un administrator al muzeului a promis delegației că în expoziție vor avea loc schimbări de asemenea natură, încît fiecare vizitator să înțeleagă că scopul pentru care s-a înființat lagărul era acela de a ucide evrei.

Și pe locul fostului lagăr al morții de la Birkenau, la mai puțin de două mile distanță, există 19 memoriale, săpate în piatră, de pe care, în timpul perioadei comuniste, au fost șterse inscripțiile, în mai multe limbi, care arătau limpede suferința evreiască îndurată pe acel loc. Este cazul ca ele să-și recapete aspectul inițial.

Ajutor pentru supraviețuire acordat evreilor din Europa

Congresul European Evreiesc (E.J.C.) dorește să acorde ajutor evreilor de pe continent afectați de conflictele interetnice. Cu prilejul conferinței „Paznicii fratelui meu”, au fost examinate măsurile ce trebuie luate.

Un apel fierbinte a adresat celor prezenți președintele Congresului European Evreiesc, francezul Jean Kahn. „Nu putem admite ca evrei din Europa să cadă victime războiului și foamei”. De aceea, toate comunitățile și organizațiile evreiești de pe continent sînt datează să acorde ajutor. Marile organizații de asistență americano-evreiești fac ceea ce le revine lor pentru victimele războiului; totuși evreii din Europa n-ar putea și n-ar trebui să privească impasibili cum în inima bătrînului continent mor iarăși evrei.

Kahn a făcut apel la comunitățile naționale evreiești să depună un efort financiar suplimentar, asigurînd fonduri pentru salvagardarea vieților omenesti. Într-o perspectivă mai îndepărtată, urmează să se cre-

eze — au afirmat reprezentanții E.J.C. — un fond special pentru ajutorarea evreilor și în țările foste comuniste ale Europei de răsărit.

De fapt, se mărește nu numai Europa ci se mărește și Congresul Evreiesc European. Delegații din republicile baltice, din Ucraina, din Belarus și Croația au solicitat primirea comunităților lor în E.J.C. Acestea nu vor să adere la secția Congresului evreiesc euro-asiatic, cu sediul la Moscova, care a luat ființă anul trecut. Un delegat din Belarus a exprimat această dorință astfel: „Noi trăim în state independente. Vremea cînd centrala noastră era la Moscova a trecut”.

Congresul European Evreiesc a pus în fața comunităților naționale evreiești care preferă să aparțină de E.J.C. și perspectiva admiterii lor — ce-i drept, cu o condiție: Congresul Mondial Evreiesc trebuie să admită primirea noilor membri și ieșirea lor din Congresul euro-asiatic.

MUZEUL HOLOCAUSTULUI

Peste șapte milioane de setele reprezintă bugetul Muzeului Holocaustului și al Institutului de cercetări „Yad Vashem”, pe exercițiul financiar al anului 1992. Din această sumă, Ministerul israelian de Finanțe a suportat 1,3 milioane. Yitzhak Arad, conducătorul institutului, a evocat, în cadrul unei ședințe speciale a comisiei financiare a Knesset-ului (Parlamentul israelian) situația financiară precară a instituției pe care o conduce. El a spus, printre altele: „Mereu ne aflăm în fața perspectivei de a nu putea realiza proiectele noastre”. Totuși, Arad a colaboratorilor săi nu duc lipsă de idei prin care să se suplimenteze fondurile așteptate din partea statului. Așa, bunăoară, a fost sesizată realizarea unui

beneficiu la Muzeul comemorativ, care ar putea fi folosit în scopuri adecvate.

Un deputat din Knesset i-a dojenit pe colegii săi din comisia financiară: „Ar fi o rușine pentru Israel să fie nevoiți să colecteze bani din străinătate pentru Muzeul Național al Holocaustului și pentru Institutul de cercetări. Dimpotrivă, ar fi momentul oportun să se mărească contribuția statului pen-lan) situația financiară precară a instituției pe care o conduce. El a spus, printre altele: „Mereu ne aflăm în fața perspectivei de a nu putea realiza proiectele noastre”. Totuși, Arad a colaboratorilor săi nu duc lipsă de idei prin care să se suplimenteze fondurile așteptate din partea statului. Așa, bunăoară, a fost sesizată realizarea unui

ÎMPOTRIVA PROLIFERĂRII ANTISEMITISMULUI

DECLARAȚIE

Consiliul de Conducere al Federației Comunităților Evreiești din România constată cu adincă îngrijorare escaladarea manifestărilor antisemite prin apariția în revista „Europa” a unui articol în care se cere expulzarea Eminentei Sale domnului Șef Rabin dr. MOSES ROSEN, președintele Federației noastre, pe motivul că se opune asimilării evreilor. În sprijinul acestei aberante cereri se invocă precedentul expulzării, în 1864, a Rabinului Malbim, o mare personalitate a iudaismului.

În numele populației evreiești, ne exprimăm deplina solidaritate cu Eminentă Sa Șef Rabinul dr. Moses Rosen, care acționează în numele nostru și pentru apărarea demnității noastre, ca obște evreiască hotărâtă să-și mențină ființa națională și religioasă, în ciuda oricăror tendințe de a ne determina să ne asimilăm prin renunțarea la credința, cultura și tradițiile noastre multimilenare. Istoria ne arată că încercarea de asimilare a altor etnii este o consecință a șovinismului agresiv și intolerant. O asemenea politică au dus în trecut mari imperii, ca Rusia și Austro-Ungaria, dar această politică a contribuit la falimentul imperiilor respective. Nu prin oprirea altor naționalități sau prin încercarea de asimilare a lor se pot rezolva marile probleme ale unor țări și ne mi-

calea arată de Eminentă Sa de realizare a armoniei culorilor prin menținerea specificului tuturor naționalităților și prin concurența lor, vom putea realiza conviețuirea pașnică în România și progresul țării.

Respectând legile țării în care trăim și lucrind pentru binele ei, cerem, totodată, să fim respectați ca evrei demni și declarăm că ne opunem categoric oricărei politici de asimilare, care este, de altfel, dăunătoare și intereselor României.

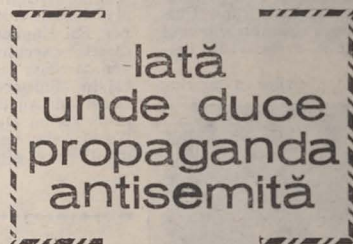
Cerem să înceteze campania de calomnii și amenințări care urmărește, de fapt, distrugerea comunității noastre înseși, lipsind-o de o conducere fermă și competentă, conducere care i-a asigurat, timp de peste patru decenii, demnitatea și condiții materiale de organizare și existență.

Sintem gata să ne aducem și în continuare contribuția pentru binele României, într-o atmosferă de calm, de respect și înțelegere reciprocă, ceea ce nu poate decît să folosească dezvoltării țării și creșterii prestigiului ei în lume.

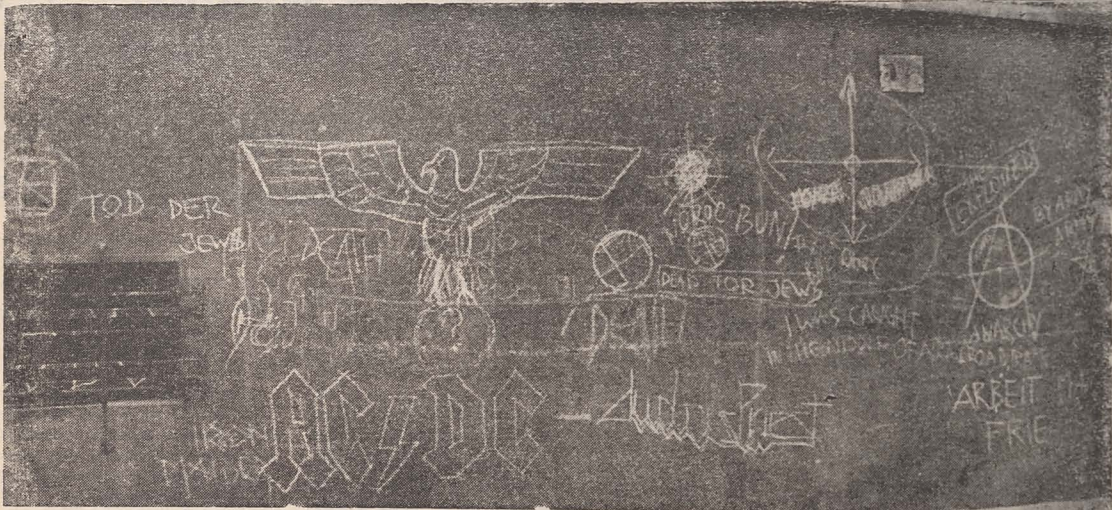
CONSILIUL DE CONDUCERE AL FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

În fotografia de sus: Zvastică desenată într-o gură de acces la metroul bucurăstean

În fotografia din mijloc: Chemare la asasinat pe zidul unei case de pe str. Grigore Alexandrescu

Pe cînd și la noi? SUSPENDAREA UNUI SĂPTĂMÎNAL ANTISEMIT

Săptămînalul ceho-slovac „Politika”, care a provocat un scandal prin publicarea unei liste cu 168 de personalități de origine evreiască din viața culturală a Cehoslovaciei, nu va mai apărea, a anunțat Biroul Procurorului General, citat de Reuter.

„Politika”, publicație a Casei editoriale „Agres”, condusă de Martin Šavel, acuzat de incitare la ură rasială prin distribuirea de literatură antisemită, este investigată pentru promovarea neonazismului. Anunțul Procurorului General a fost făcut cu citeva ore după ce fostul președinte Vaclav Havel, scriitor, politician cunoscut pentru „Revoluția de catifea”, a făcut o paralelă între „Politika” și publicațiile naziste. (Mediafax)

ră că „naționalistii” de la „Europa” nîltă cu a suferit însăși populația românească din imperiul străine de pe urma politicii de asimilare dusă acolo. Și atunci, se pune firese întrebarea: chiar să fi uitat cei de la „Europa” proverbul: „Ce ție nu-ți place, altuia nu face”?

Loiali și devotați țării în care trăim, așa cum ne-au învățat profesii și cum am dovedit-o prin fapta în toate împrejurările, noi vrem să rămînem evrei demni și cetățeni loiali României: de aceea sprijinim pe Eminentă Sa în lupta pe care o duce pentru apărarea ființei noastre naționale și a religiei noastre, pentru demnitatea noastră, împotriva antisemitizării și a murdărilor atacuri mincinoase contra iudaismului și, concomitent, pentru înfrățirea cu poporul român, cu celelalte etnii, conlocuitoare, pentru promovarea intereselor noastre comune în condițiile democrației ce se dezvoltă în România.

Ținem să reamintim că, numai urmînd

Eminentă Voastră,

La cei 68 de ani ai mei, m-am gîndit că ar fi bine ca Domnia Voastră să cunoască unele evenimente și amănunte petrecute de mult, de mult, din vremea cînd legionarii, încetărâmați cu centuri diagonale de piele și cu pistoalele la sold, începuseră să-și manifeste ideile antisemite și în orașul Galați.

Aș dori ca rîndurile acestea, pline de adevăr, de lacrimi și de durere, să le priviți cu calmul care vă caracterizează și să demonstrați țării, lumii întregi, ororile care, în mare măsură, au fost ascunse cu intenție.

În orașul Galați, era, în vremea anilor 1936—1944, un liceu industrial, transformat din vechile școli de meserii. Acest liceu era frecventat în special de copii proveniți din rîndul oamenilor fără stare, necăjiți, care nu puteau merge la școli boierești și, ca atare, singura lor șansă era meseria.

În seria anilor 1938—1944, au apărut în această școală și doi evrei: Vider Herman și Vider Moritz. Tatăl lor, care-și pierduse un picior în timpul Războiului de Întregire, în care se înrolase ca voluntar, desigur pentru că își iubea țara, pămîntul pe care se născuse, fusese decorat. Pentru a-și cîștiga pînă ce de toate zilele, se făcuse lăptar! Da, Eminentă Voastră, eroul care trebuia cîștit căra lapte cu donița, la casele celor care îl botezaseră „Schiopul”, „Jidanul schiop”.

În ziua cînd directorul școlii, ing. Tihan — un om cîștit și drept, omul care nu ar fi făcut o nedreptate cuiva sau n-ar fi luat o hotărîre pînă nu o întorcea pe toate părțile —, veni în atelierul de tipărire, prezentîndu-l pe Vider Herman, sosit prin transfer de la Timișoara. Vestea că „doi jidani” au venit la școala noastră făcuse înconjurul tuturor atelierelor.

Acest eveniment răscoli elevii. Nu s-a

Din vremea cînd hălăduiau

pomenit pînă atunci ca un evreu să învețe meserie, cînd „se știa, categoric”, că ei sînt născuți pentru comerț. Simpatia era unanimă. Vider Moritz fu reparatizat la maistrul Chiculiță, în atelierul de lăcătușerie.

La tipărie nu erau bănci de lucru libere. Neniță Nicolae, maistrul cu cunoștințe mai mult teoretice decît practice, îi întrebă pe elevi, în silă și cu vădită nemulțumire: „Care-l primiți pe jidanul ăsta la bancul de lucru?” Toți tăceau. Georgehe V. Nicu, un elev din clasa a VII-a, făcea tuturor semn cu mina, să nu-l primească. Îndreptîndu-se spre director, maistrul se pronunță satisfăcut: „Vedeți, nimeni nu-l vrea”. Ioan Neculai, poreclit „Miini de aur” din cauză că era cel mai bun din toate clasele la partea practică, se duse la Vider Herman, care înțeapense ca o stană de piatră, îl luă de mină și-l duse la bancul său de lucru. Maistrul mîrîi cuvinte neînțelese și se duse în birou. Directorului îi scînteiară ochii. Privirea sa îi mulțumi elevului său preferat. În atelier liniștea fu întreruptă de zgomotul făcut de sculele care intrau în activitate. „Cum îți spune acasă?” — îl întrebă Ioan Neculai. „Hary” — răspunse Vider cu recunoștință și din ochi îi țîșniră două boabe de lacrimi. „Hai să dăm mină și să fim prieteni, vrei?”... Doi copii mai mărișori se făcură prieteni în fata unui banc de lucru. Neculai îi propuse lui Hary să stea și la clasă în aceeași bancă, fiindcă el, din cauză că era fără soț în clasă, era singur în bancă.

Timpul trecea repede. Neculai, preocupat cu instruirea colegului său, nu observa că în jurul lor se instaurase o stare ostilă. Nimeni nu-i mai cerea sfatul ca mai înainte, îl ocoleau și pe el și pe Hary.

Curentul legionar izbucni deodată în

toate liceele din oraș: Liceul Comercial în frunte, urmat de Liceul „Vasile Alexandri”, Gimnaziul „Rosetti”; pînă și Seminarul Teologic se integrase în această mișcare, ce cuprîndea unele minți înfierbîntate.

Liceul Industrial nu se alăturase în lungile coloane ce băteau străzile, cîntînd imnuri legionare. Cum majoritatea magazinelor din centru sau din strada Tecuci erau evreiești, patronii trăgeau rulourile metalice, și totuși, cu regulatitate, bande organizate, antrenînd elevi, spărgeau magazinele, la îndemnul comisarului Manga.

Într-o dimineață, cînd Ioan Neculai, care locuia la capătul orașului, în Țiglina, la Uzina de apă, al cărei șef era tatăl său, ajunse la poarta școlii, doi colegi îi spuseră că e mai bine să nu se ducă în atelier. „De ce?” — întrebă Neculai — „ce s-a întîmplat?”... „Cei mari, din a VII-a, Georgehe Nicu și Samoilă, îl judecă pe Vider, colegul tău de lucru”.

Și, cu adevărat, cînd ajunse în atelier, se îngrozî. Pentru o clipă rămase locului, împietrit. Se dezmetici repede. Luă de pe butucul de cioplit, barda în mină și se îndreptă hotărît spre bancul lui, unde Hary era legat, cu mințile la spaite, de fiarele care se prind în gaurile bancului și ajută la strîns piesele. Fața îi era plină de singe. Samoilă, care era mai solid, dădea cu pumnii unde apuca, plin de furie și strigînd: „Ai să mori, jidan împuțit!”. Georgehe Nicu îl lovea cu centura pe care o scosese. Amîndoi erau îmbrăcați în cămăși verzi. Neniță, maistrul, în biroul său, se făcea că nu aude, nu vede. Neculai înaintă. Samoilă, întorcîndu-se, îl privi cu ură. „Ai venit, coadă de topor? Ai să ai și tu aceeași porție!”. Neculai apucă în stînga

(Continuare în p. 5)

LEV TOLSTOI

„Cu cît aprofundez mai mult, constat că antisemitismul nu e nici ideal, nici doctrină politică, nici program politic, ci numai boală care se apropie de instinctele sexuale, instincte cu umbre pe-verse.”

„...Luați pe unul dintre scriitorii antisemiți, talentați, care în alte chestiuni judecă foarte bine, care e în măsură să exprime clar cugetările sale și rar se repetă. Cînd vine însă la tema evreiască, veți găsi în fiecare rînd cuvîntul «jidan»...”

CONVIEȚUIRE ȘI DRAMĂ

Sub acest generic, „Revista istorică”, nr. 3-4/92¹, publică câteva studii, demne de semnalat, despre „Evreii în istoria României”.

„Conviețuire și dramă” — într-adevăr, nițel termenii cheie pentru înțelegerea complexității traseului istoric parcurs de comunitățile evreiești așezate pe aceste meleaguri cu secole în urmă.

Conviețuirea a fost bazată pe interferența de civilizații pe planul vieții economice, sociale, cultural-spirituale.

Evreii și-au însușit limba și cultura românească, pentru mulți dintre ei românitatea devenind un fel de a doua natură; s-au implicat în istoria societății românești, ca orice etnie minoritară, în cadrul unui stat național istoric constituit, și colectivitatea evreo-română a tins să se integreze în realitatea românească, investindu-și aici „întreaga sa capacitate creatoare”.

Conviețuirea n-a fost însă lipsită de tensiuni și stări dramatice. Ea a fost marcată, de fapt, de toate cuceririle, dar și de toate limitele democrației europene, care, dacă a instituit pluralismul politic ca principiu sacrosanct al statului de drept, a rămas nu de puțin ori intolerantă față de fenomenul pluralismului etnic — o realitate istorică prezentă chiar și în contextul statelor naționale unitare. Iar această intoleranță s-a manifestat cu o deosebită virulență față de poporul evreu, și nu doar în epocile regimurilor totalitare de factură extremistă.

Fetșișizarea statului ca instrument exclusiv de dominație al națiunii majoritare a purtat în sinul ei germele unor crime posibile, care au făcut ca o conviețuire cum a fost cea cu evreii spre exemplu, în anumite contexte istorice să se poată transforma în dramă.

Așadar, studiile incluse în acest număr al „Revistei istorice”, pe care intenționat să-l prezentăm, relatează despre date, fapte și evenimente, despre o conviețuire în limitele firescului dar și despre momente dramatice, care, deși alternează în intensitate și forme de manifestare, definesc, totuși, traseul istoric al evreilor și din Diaspora românească.

Căci și aici, ca și alturea, evreii au fost atrași pentru ca apoi să fie respinși, chemați pentru ca apoi să fie izgoniți, totdeauna în funcție de necesitățile vieții sociale și economice a societății, care, oricât de autohtonistă să fi fost, nu s-a putut sustrage anumitor legăți ale evoluției istorice, ce a făcut inevitabilă implicarea elementelor alogene ca ferment economic, social, cultural-spiritual ș.a.m.d.

De fapt, acestea sînt realitățile istorice ce se reflectă mai în toate articolele

pe care le avem aici în vedere.

E. Glück: *Date noi despre evoluția demografică a populației evreiești din Transilvania... (sec. XVI—XVII)*, demontrează cum un principiu lămurat precum Gabriel Bethlen (1613—1629), într-o epocă de înflorire a Transilvaniei, este interesat de comerțul practicant de evrei cu „mărfuri prețioase” și emite o diplomă specială (1623) de garantare a libertății comerțului pentru evrei. Eveniment ce inaugurează destinul istoric atît de contradictoriu și, peste arcul timpului, cu un final atît de dramatic pentru o bună parte a locuitorilor evrei din Transilvania². Și totuși, documentele invocate reflectă o anume funcționalitate a negoturului și meseriașului, a cămătarului și zarafului și nu în ultimul rînd a medicului evreu, în contextul societății transilvane medievale.

Într-o atare demonstrație se înscrie și tema cercetătorului israelian Liviu Rotman, *Evreii și începutul industriei românești*. Autorul pune în evidență rolul meseriașilor, al unor pionieri în domeniul industriei, în procesul de modernizare a României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Aflăm despre evreii fondatori de ramuri industriale, creatori de fabrici și ateliere; o adevărată „istorie a oamenilor mici”, după modelul folosit de N. Iorga. (Vezi în acest sens, P. Cernovodeanu — *N. Iorga, un istoric al oamenilor mici*, în „Revista istorică”, nr. 11—12 1991).

Prin exemplele citate, istoricul L. Rotman demonstrează teza interferenței de civilizații între poporul român și populația evreiască în planul producției materiale. „Este clar, conchide autorul, că evreii au introdus sau potenta anume modele de activitate economică, majoritatea preluate din Europa occidentală, preluând în același timp modele și de la societatea românească”.

Problematika prezenței evreilor în structurile economice ale societății românești este abordată sub titlul: *Participarea populației evreiești la viața economică a României pînă la cel de-al doilea război mondial* (C. Botoran).

De data aceasta, însă, accentul nu cade pe o prezentare analitică a realităților economice românești, în lumina unor statistici corelate, care ar fi putut pune în evidență cauzele prezenței capitalului și a personalului tehnic evreiesc, funcționalitatea acestora în strînsă legătură cu procesul de consolidare a economiei interbelice.

Statistica este folosită unilateral și doar în scopul de a susține o idee mult vehiculată în întreaga literatură propagandistică, în special a extremiștilor de dreapta, și anume că în România foarte

mulți evrei au deținut pozițiile cheie ale vieții economice, „stînjînd ascendența capitalului românesc și consolidarea pozițiilor românești în viața economică și politică a statului” (!).

În interpretarea statisticilor cu care operează, autorul se dovedește a fi captiv unor documente arhivistice, pe care nu numai că nu-și propune să le analizeze critic, ci dimpotrivă, filtrează și el însuși realitatea de care se ocupă prin punctele de vedere exprimate în respectivele documente, elaborate de factorii politici care pregăteau, pe aproape tot parcursul deceniului 4, abrogarea Constituției din 1923, proclamarea statului de „singe românesc” și instalarea unui regim totalitar de factură fascistă. Factorii politici care nu numai că au recurs la violență, în ciuda susținerilor autorului, ci pînă la urmă, au recurs la violența democrației românești, coborînd populația evreiască la statutul de cetățeni de categoria a II-a, deposedînd-o de bunuri și eliminînd-o din structurile societății românești. Tot atîtea măsuri care au reprezentat o primă etapă și în cadrul planului hitlerist de exterminare fizică a evreilor din Europa. (Vezi în acest sens R. Hilberg, *The Destruction of the European Jews*, London, 1961).

Trebuie să conchidem că, în cazul de față, autorul articolului *Evreii în viața economică...* a ignorat complet literatura de specialitate românească și, în special cea europeană consacrată analizei rolului evreilor în dezvoltarea capitalismului și, în general, unor concepții privind rolul alogenilor în dezvoltarea unei economii moderne într-o țară sau alta.

Mărturisesc că, citind acest material, mi-am pus serios întrebarea dacă istoria, și mai ales istoria modernă și contemporană, poate aspira la statutul de știință obiectivă, dezideologizată și depolitizată, care să nu mistifice realitatea, ci să dezvăluie mecanismele de funcționare a societății la toate nivelele și în toate compartimentele sale intime?!

Revista cuprinde și un număr de trei studii despre situația evreilor în epoca Holocaustului.

Analiza legislației rasiale promulgate în august 1940 este obiectul studiului despre *Statutul juridic al populației evreiești din România în perioada 1878—septembrie 1940*.

Dacă informațiile noastre sînt corecte, atunci putem conchide că acest studiu, semnat de Ion Stanciu, este primul demers analitic important în literatura istorică românească asupra decretului lege nr. 2650 privitor la starea juridică a evreilor din România, promulgat în august 1940 și semnat de regele Carol al II-lea.

Autorul insistă asupra faptului că respectivul act legislativ este *emanația unui stat totalitar care proclama „legea singelui” și „distincția juridică și politică între românii de singe și cetățenii români”*, înscriindu-se în istoria României ca un veritabil program antisemit, prin care se marca începutul unei suferințe extreme pentru populația evreiască.

Pe baza unui bogat material arhivistice, este analizată politica regimului antonescian de încurajare a emigrării evreiești din România în epoca Holocaustului (Ion Calafeteanu).

Într-adevăr, după pogromul de la Iași (29 iunie — 6 iulie 1941), după „curățirea etnică” a Basarabiei și Bucovinei, măsură care, pentru evreii din zonele respective, a însemnat execuție în masă și deportare nemiloasă într-o Transnistrie care și astăzi trăiește în memoria colectivă a supraviețuitorilor ca un loc de piere pentru evreii din România,

mareașul Antonescu a realizat că este mai profitabil pentru statul român ca politica de „purificare”, care urma să continue și pe teritoriul Vechiului Regat și al Transilvaniei aflate sub administrație românească, să fie înfăptuită și prin facilitarea emigrării.

Astfel, într-un material confidențial al Cabinetului militar al conducătorului statului, din 25 noiembrie 1941, se scria: „Emigrarea evreilor din Regat, cei din Bucovina și Basarabia urmînd a fi deportați, ar prezenta următoarele avantaje: s-ar micșora numărul evreilor din Regat, deveniți indozirabili, vor emigra evreii instăriți care sînt cei mai periculoși, dîndu-li-se un termen scurt pentru emigrarea evreii ar fi siliți să lichideze repede afacerea lor în avantajul românilor, emigranții își vor lăsa în țară o parte din avere care va reveni patrimoniului național, nefînd lăsați să i se dea decât o parte din bani”. În încheiere, Ministerul Afacerilor Străine, căruia i se adresa respectivul material, era rugat să-și comunice urgent avizul în această chestiune care, „în afară de aspectul ei internațional, prezintă și un interes deosebit pentru puterile Axei” (Arh. M.A.E., Probl. 33, vol. 17, filele 73—74).

Această aza-zisă „salvare” prin emigrare este, desigur, o pagină de istorie incomparabil mai puțin dramatică decît drumul fără de întoarcere spre Auschwitz, dar, chiar dacă metodele de „rezolvare” nu suferă comparație, istoria nu poate să nu consemneze că această emigrare în condițiile de atunci a fost, de fapt, o fugă disperată a unei populații hăituite, în care au pierit nu puține vieți nevinovate.

Tema *Receptarea operei lui Josephus Flavius în vechea literatură română*, abordată de prof. P. Cernovodeanu, prezintă un interes deosebit nu doar prin informațiile pe care le comunică în legătură cu subiectul enunțat în titlu, dar și prin cadrul istoric general pe care-l schițează pentru înțelegerea particularităților fizionomice poporului evreu și a spiritualității iudaice, ai căror purtători erau și evreii din România, evidențiindu-se astfel și descendența lor istorică.

Apariția acestui număr al „Revistei istorice” este, desigur, un eveniment istoriografic, o reluare a unei anume tradiții a literaturii istorice clasice românești, care nu ezita să consemneze prezența diferitelor etnii, implicit a celei evreiești, în contextul istoriei generale a României.

Dar cercetarea complexă a istoriei evreilor în spațiul românesc este, încă, o sarcină a viitorului, a științei istorice moderne; efortul comun al istoricilor români și evreii are, încă, multe de elucidat, prin intermediul unor metode de investigare interdisciplinare, în legătură cu aspectele constructive și cu cele dramatice ale acestei conviețuiri multisekulare.

LYA BENJAMIN

legionarii...

(Urmare din p. 4)

ga o coadă de topor și, cu bardă în dreapta, înaintă curajos. Văzînd hotărîrea din ochii elevului de v-a, Samoilă se retrase. Neculai tăie cu barda sfîrșite cu care fusese legat Hary, îl șterse fața cu batista și îl strînse la piept.

Și conflictul din școală a mornit așa vreo câteva zile, cînd, într-o după-amiază, în turul pe care-l făcea prin ateliere, directorul se opri la bancul lui Neculai și-i șopti: „Cînd se înserează, să treci pe la mine pe-acasă”. Directorul locuia în incinta școlii.

Pe la ora 20,00, Neculai bătea la ușa din spate. Observase că doi polițai țineau casa directorului în supraveghere. Tîhan îl primi în bucătărie, cu lumina stînsă. „Băiete, fii atent la ce-ți spun eu. Să nu afle nici musca. Jenică, tăică-tău, știe. Atît! Faci cum știi și milie îi lei pe frații Vider și disperi cu ei câteva zile. Am vorbit cu tăică-tu și trimite mașina de intervenție ca să aducă materiale. Pleci tu și Herman. Pe frate-su îl va trimite Chiculiță la gară, după păcură. Il luați din centru și pe el. Ești băiat de nădejde, vino să te string în brațe, s-ar putea să nu ne mai vedem multă vreme”.

La ora 10, a doua zi, furgoneța de la intervenții ducea trei tineri la Uzina de apă. Acolo, Jean, șeful, la 16 metri adîncime, cu intrarea printr-un chepeng și cu scări înfipte în zid, amenajase sub filtrul lent nr. 3, un loc bun pentru dormit. Un pat din dulapi pus pe pămînt, paie și două saltele. Un bec atîrna de un cablu izolat. „Și eu stau cu voi” — spusese Didi, fratele mai mic al lui Neculai. „Dacă mă ia careva în locul tău?”. „Stai dacă vrei, dar să știi că n-ai să te simțiți ca în poalele mamei!”.

După opt zile, cînd totul se liniștise și au ieșit la lumină, în biroul tatii ne aștepta tatăl fraților Vider. Așa am aflat ororile ce avuseseră loc. Evreii care fuseseră duși în vagoane de marță, în gara nr. 8, fuseseră unii, împușcați chiar în vagoane. Unii scăpaseră dar numai oameni întregi nu mai erau. Ce folos că la București parte dintre ucigașii legionari au fost prinși și areștați, dacă mai tîrziu, la eliberarea ce a avut loc, în urma unui decret, toți acei capi s-au înrolat la comuniști — Gheorghe V. Nicu a luat de soție o nepoată a lui Chivu Stoica, ce stătea pe Litovoi Volevod și a ajuns mare. Și-a schimbat numele și se ferea de a mai da ochi cu foștii săi colegi.

Samoilă a murit la Uzina de tablă — suferea de inimă.

Frații Sarhos au dispărut fără urmă. Legionarul C. Harzub a ajuns director tehnic la Întreprinderea Textilă Galați. Pavel Pereni și-a schimbat numele și a lucrat clandestin rame de tablouri, de altfel nevinovat căzut în plasa legionarilor și chinuit apoi tot de foștii legionari, care erau în poliție și securitate.

Știm că frații Vider au plecat înapoi la Timișoara, dar nu am mai auzit de ei.

Eminența Voastră, v-am adresat această scrisoare fiindcă antisemitismul a început să se afirme din nou și este necesar ca toți oamenii de bună-credință să cunoască episoadele trecutului.

Doresc ca Eminența Voastră să-mi acorde o audiență, deoarece aș vrea să scriu o carte despre pogromul împotriva evreilor.

Prof. IOAN MUNTEANU NECULAI

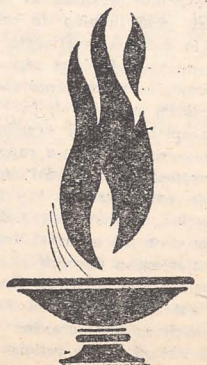

DECESE

Familia Segal Nelu anunță, cu durere, decesul mamei și bunicii SEGAL IDA. Dumnezeu să te odihnească în pace!

Lacrimi, durere, dragoste și neuitare pentru scumpa noastră MOISE MARIA, la împlinirea a doi ani de la decesul mamei, bunicii și străbunicii. Zina Segal

Feia și Mauriciu Brener anunță, cu durere, încetarea din viață, după o lungă suferință, a fratelui și cumnatului lor URI SOBELMAN (Iași)

HANUKIADA 5753

(Urmare din p. 1)

Bogata, plina de vitalitate Hanukiada 5753 s-a constituit într-o nouă victorie a luminii, prin relevarea contribuției eticiei, a civilizației iudaice la cultura omenirii într-o nouă expresie a acelei *da-ke* — în ciuda greutăților și a diminuării numerice a comunităților noastre. Obștea noastră își continuă existența. Sîntem cetățeni devotați ai României, demni urmași ai Macabeilor; de aceea nu acceptăm calomniile, insultele huliganilor condeiului care injură și scornesc minciuni împotriva noastră, iar pe de altă parte pretind cu vehemență că „n-au fost, nu sînt și nu vor fi antisemiți“.

E GREU SĂ FII... ANTISEMIT ÎN ROMÂNIA

Hanukiada 5753 a dovedit că, dacă altădată era „greu să fii evreu“ în România, azi „e greu să fii antisemit“ în România. Azi, ca să fii antisemit, trebuie să o faci cu „strategie“. Să răspîndești minciuni, să împrști cu cuvinte murdare, să folosești vocabularul lui Hitler, dar, în același timp, să te scuturi de antisemitism, căci altfel oprobriul opiniei publice românești te amenință.

A fi sau a nu fi... antisemit. Aici e problema „hamletiană“ a bufonilor poeți de altădată ai lui Ceaușescu, demagoji ai „democrației“ din zilele noastre.

„DEȘTEAPTĂ-TE, ROMÂNE!“ SE ÎMPLINEȘTE SUB OCHI NOSTRI

„Deșteaptă-te, române!“ e nu numai un cîntec revoluționar, ci și o afirmare a capacității morale a acestui popor, care a fost cufundat în „sommel“ de moarte de către imperii cetroproitoare și apoi de către fasciștii de la „Porunca vremii“, „Sfarma-Piatra“ etc. Dar poporul nu mai acceptă un alt „sommel de moarte“ din partea aceluia care pîngăresc sfînta noțiune de „România Mare“ sau profanează numele încercat de etică și învățătură al bătrîntului continent Europa, care își caută drumul spre înțelegere și pace.

Sîntem convinși că Hanukiada din acest an, desfășurată sub semnul chemării la înfrățirea dintre poporul român și etniile conlocuitoare, la victoria luminii asupra întunericului, a adevărului asupra minciunii și a urii, a contribuit la apropierea dintre oameni, dintre toți cei ce trăim pe acest pămînt — și în același sens ne vom duce activitatea și în viitor.

Ehieh Așer Ehieh. De aceea Dumnezeu unic, Dumnezeu Adevărat, nu imaginari, nu contrafăcut (am aici în vedere pluralismul religiilor lumii de după Noah), Dumnezeu ontologic sacramental a putut încheia cu acest popor o înțelegere, binecuvîntîndu-l, desemnîndu-l ca ales, favorizat, însărcinîndu-l cu greaua misiune a păstrării (cu strășnicie) a tainei dumnezeiești și revelării ei la timpul potrivit, a păstrării monoteismului și răspîndirii lui în lumea a cărei cultură și civilizație nu mai putea comunica, nici regăsi, nici stabili relații de comunicare cu Divinitatea. [...]

Dumnezeu pedepsește nu numai pe oameni, ci chiar popoarele care își pierd credința și împrumută obiceiuri și credințe păgînești. De aceea, *fiecare popor trebuie să-și păstreze credința în Dumnezeu, să nu se amestece cu alte popoare, să nu le tulbure și nici să strice tradițiile*. Dar Israel n-a dispărut! „Cum vom cînta cîntarea Domnului în pămînt străin? De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea. Să se lipească limba mea de cerul gurii mele, de nu-mi voi aduce aminte de tine. De nu voi pune înainte Ierusalimul, ca începutul vieții mele“ (Psalmul 134). *Iată cum s-a salvat poporul iudeu! Un vechi proverb ne sfătuiește astfel: „Poartă-te cum îți este portul, vorbește cum îți este graiul“ și, aș adăuga eu: crede cum îți este credința! Astfel s-a salvat poporul iudeu*. Iată care este problema milenului III, pe care v-am sugerat să o întrevădeți.

Nu-mi amintesc să fi auzit cîndva că iudaismul a combătut creștinismul. Cel puțin în veacurile moderne, creștinismul a fost chiar aprobat de iudaism, încuviințat și sprijinit. *Fenomenul sectar și prozelitismul îi repugnă iudaismului*. Înțelepciunea hasidică, proverbială e inteligență recomandă fiecarei să fie ceea ce este: evreu să fie un bun iudeu, român un bun ortodox, europeanul un bun catolic sau protestant. Am uitat noi, oare, că în literatura română populară există acea povestioară, plină de tîlc și pilduitoare, în care un negustor evreu a apelat la serviciile unui căruțaș, român ortodox? Trecînd prin dreptul unei biserici, creștinul nu s-a închinat. Îndată credinciosul evreu a renunțat la serviciile țaranului, acesta nefiind un bun creștin. Dacă de Dumnezeu nu-i era teamă și respect nu avea, cum

putea oare negustorul avea deplină încredere în el? (Azi, în clii am putea avea încredere și la clii ar trebui să renunțăm, supunîndu-i acestui test?)

S-a spus că secolul XXI ori va fi religios, ori nu va fi deloc. Spiritualitate sau piere. Alții supralicitează pericolul islamic. Eu cred că problema veacului XXI este o problemă a evreilor (sau, cel puțin astfel, și nu vreau să exagerez), a khahirilor, hebrui, ivrit, iviru, evri — a poporului care a venit de la răsărit, care s-a ivit, care vorbește o limbă ivrit [...]. Secolul XXI va fi al unui creștinism care se va desăvîrși în destinul său înțelegînd destinul religios al evreilor.

Cît de mare și divin gîndit este acest titlu de „drepti ai popoarelor“! Aceasta presupunînd că mai sînt în cetatea (respectiv, țara) aceea 50, 40, 30, 20 sau 10 drepti, iar Dumnezeu nu va prăpădi cetatea-lume. Și mai știm că, pentru aceea, Dumnezeu va amina pedeapsa meritată.

Dacă Dumnezeu a ales un popor al Lui, ce vom zice? Că gîndirea Divină se derulează după mecanisme omenesci? Că omul poate întui cumva tainele gîndirii lui Dumnezeu? Iar dacă ne preocupăm desemnarea preferențială a lui Israel ca popor ales și mai cu seamă gîndirea lui Dumnezeu în sensul acesta, răspunsul îl vom găsi în Vechiul Testament! Cîțiți istoria poporului evreu, încercați să pătrundeți și să înțelegeți religiozitatea sa puternică și conștiința de sine. Așa veți cunoaște trecutul, prezentul și viitorul omenirii și veți înțelege judecățile și aprecierile lui Dumnezeu.

Referitor la cartea „Eseuri biblice“ — aceasta este o continuare a operei Eminenței Voastre. Este o parte din gîndirea Dvs. și a iudaismului planetar al tuturor timpurilor, revoluție sau viitoare. Raportarea este o subsumare. Eu vă raportez la iudaism însă, la civilizația și cultura lui. *Crede că este drept și de cuviință să vă subsumez iudaismului, gîndiri hasidice, civilizației ebraice și culturii iudaice*.

Omași pentru toate, binecuvîntarea Dumnezeului nostru Unic și Adevărat pentru ceea ce sînteți, pentru cei 80 de ani de viață pe care i-ați împlinit, pentru rostul pe care-l aveți în societatea în care împreună trăim, pentru faptul că din nou ne-ați oferit prilejul unei reverderi. LEHAIM!

Fragmente din cuvîntul oaspeților noștri

BRĂILA

Profesorul Gheorghe Lupașcu

MEMBRU AL UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMANIA

...Acum, fiind sîrbătoarea luminii, să ne bucurăm, Eminență, că Binele este merit să lasă mereu învingător. Existența Poporului Cărții, a poporului evreu, după milenii de suferință, este dovada elocventă că Binele, Adevărul sînt posibile în istorie, ca voie a lui Dumnezeu. Pentru destinul speciei umane, poporul lui Israel a îndurat un infinit calvar de dureri. Lumina din sufletul său, pe care astăzi o trăim toți cei ce sîntem aici, la sîrbătoarea de Hanuca, se revărsă în cartea D-Voastre, Eminență, ca un semn de rodire și iertare, ca un semn de fraternitate între toți cei ce conviețuim în România. Profesorii aflați acum aici, medicii, oamenii de cultură, șefii

partidelor democratice, inspectorul școlar general, în această sinagoga arhitecturală de români și de evrei, totul reprezintă pentru noi recunoașterea valorii mesajului confraternității în fața oricărui încercări ale Răului.

Ca un sentiment de respect pentru Dvs, gînditor profund și purtător de pace, primiți, vă rog, din partea pictoriței Marilena Ioanid, această miniatușerie dedicată, prin semnificația ei plastică, sîrbătorii de Hanuca, iar din partea revistei „Dunarea literară“, această plachetă cu simbolistică dunăreană: „Recunoștință pentru Pace, Spiritualitate și Prosperitate“.

Am Israel Hai!

Preotul Traian Mazăre

Doresc să abordez un subiect a cărui temă nu excelează atît prin actualitate cît prin vechime, nu prin atenuare, ci prin acel nefast fenomen de recrudescență: antisemitismul. Imi permiț să-l citez și să-l actualizez pe Vladimir Soloviev, cu al său studiu despre „EVREITATEA ȘI PROBLEMA CREȘTINĂ“ — în care se oferă o înțelegere creștin-teologică asupra destinului istoric al poporului evreu. (Din volumul: Vladimir Soloviev, Nikolai Berdiaev, Gheorghe Fedotov, „Creștinism și antisemitism“, Editura Humanitas, București, 1992).

„Relațiile iudaismului și creștinismului, de-a lungul multor veacuri de conviețuire socială, reprezintă un fapt demn de reținut. Pretinzîndu și totdeauna, iudeii au privit creștinismul și s-au comportat față de el în conformitate cu prescripțiile proprii lor religii, potrivit propriei lor credințe și propriei lor legi. Iudeii s-au comportat la noi întotdeauna în mod iudaic; noi, creștinii, în schimb, n-am reușit pînă în ziua de azi să ne raportăm la iudaism creștinește. Relativ la noi, ei nu și-au încălcat niciodată legea religioasă, în schimb, noi am încălcat și încălcam permanent, în relațiile cu ei, preceptele religiei creștine“ (p. 26). „Lumea creștină nu s-a raportat niciodată creștinește la iudei“ (p. 27). „Așadar, în raportarea sa la iudaism, lumea creștină, în masa ei, a dezvăluit pînă în prezent fie o pînză irațională, fie un indiferențism decrepit și neputincios. Ambele aceste atitudini sînt străine spiritului autentic creștin, nu se situează la înălțimea ideii creștine“ (p. 28). „Inrudirea strînsă dintre religia Vechiului Testament și cea a Noului Testament

se fundamentează pe temelul real al înrîndirii lor spirituale și naturale ca și al intereselor religioase pozitive. Trebuie să fim uniți cu iudeii nu renunțînd la creștinism, nu în răspăr cu creștinismul, ci în numele și întru puterea creștinismului, iar iudeii trebuie să fie uniți cu noi nu în ciuda iudaismului, ci în numele și întru puterea iudaismului. Noi sîntem despărțiți de iudei tocmai pentru că nu sîntem încă întru totul creștini. Depîndutea creștinismului cuprinde și iudaismul“ (p. 29).

Dar un creștinism exclusivist, infatuat, xenofob și naționalist este într-o totală contradicție cu învățătura creștină. Și cît de mult s-a vorbit de iubire, agapi, fundamental creștinismului. Care iubire? Cea fizică, poate!

Ar mai fi un punct de vedere: acela că unii își zic creștini. Este o afirmație și o părere absolut falsă. Sînt preot și duhovnic. Este absolut fals. Îi cunoaștem, îi simțim (și ei nu se sînchisesc): n-au de-a face nici cu credința, nici cu creștinismul, nici cu bunul simț! Dar restul, masa de credincioși ai acestui neam și plai românesc, a coabitat cu iudeii și i-a iubit, i-a apărut și ferit de vicisitudinile ignoranței și xenofobiei desuete. Și i-a pîzit ca pe o comoară de mare preț, pentru înțelepciunea și înghîduința lor, pentru răbdare și dăruire, pentru binecuvîntarea lui Dumnezeu asupra lor. Și Dumnezeu era cu ei. Și este. Este și va fi, pentru că poporul acesta a crezut neclintit în Dumnezeu care Este, putînd prin aceasta să intre în relație personală cu Cel ce Este, cu

GALAȚI

Preotul profesor Eugen Drăgoi

DIRECTOR AL SEMINARULUI TEOLOGIC DIN GALAȚI, ÎMPREZENTANT AL I.P.S. ARHIEPISCOP ANTIM

Așa cum se arată în „Eseuri biblice“, Tora este o carte a vieții. Am constatat că această carte cuprinde lucruri de esență. De asemenea, că sînt în această carte lucruri care îi interesează foarte mult și pe neevrei. Dar cel mai mult ne preocupă pe noi, cei din România. M-au interesat și relațiile ecumenice dintre Biserica Ortodoxă și celelalte confesiuni. A serie eseuri pe marginea To-

rei este un lucru de curaj și demn de cele mai înalte aprecieri. Eu mă bucur că cetățenii Galațului participă la un astfel de eveniment, în prezența autorului acestei cărți și, mulțumind invitației ce mi s-a făcut, îl felicit pe Eminența Sa pentru lucrarea de față. Voi încerca să prezint elevilor de la Seminarul Teologic această carte, oferită azi de autor.

SUCEAVA

I. P. S. Arhiepiscopul Pimen al Sucevei și Rădăuțului

În măsura în care sîntem luminați de Dumnezeu, sîntem oameni drepli. Făcînd dreptate arătăm că sîntem filii ai luminii, pentru că Dumnezeu este lumină. Să ne trăim viața așa cum vrea Dumnezeu, în dragoste, în colaborare. Aici, la Suceava, trăim în dragoste frățescă. N-am făcut deosebire nici de etnie, nici de religie, pentru că pămîntul are cu ce să ne hrănească pe toți. De aceea, Eminența Voastră, înghîduiți-mi să vă spun din partea mea, din partea dlui prefect, din partea dlui primar, din partea dlui președinte al Consiliului municipal, că noi, cei de aici, vom continua

să trăim mai departe ca frații, ca filii ai lui Dumnezeu, să ne ajutăm fiecare cu ce avem. PE EMINENȚA VOASTRĂ VĂ CUNOSC CA UNUL CARE ÎNTOTDEAUNA V-AȚI STRĂDUIT NU CU MAI PENTRU ETNIA EVREIASCĂ, CI ȘI PENTRU POPORUL ROMÂN. Noi vă asigurăm că ne vom trăi viața mai departe în pace cu toate etniile. Prinții din partea noastră cele mai dese urări de sănătate pentru Eminența Voastră și pentru comunitatea Eminenței Voastre. Anul Nou să fie cu pace, cu sănătate și cu bucuria mișturii. Amin!

HANUKIADA 5753 Din cuvîntul oaspeților noștri

■ Corul Talmud Tora din Iași în timpul participării sale la serbarea de Hanuca

CLUJ-NAPOCA

Părintele Ioan Chirilă

ASISTENT UNIVERSITAR LA FACULTATEA DE TEOLOGIE
DIN CLUJ-NAPOCA,
REPREZENTANT AL BISERICII ORTODOXE, DIN PARTEA
I.P.S. IRINEU BISTRITĂNEANU

„Eseuri biblice” reprezintă o carte performantă, în continuarea celorlalte cărți scrise și lansate de Eminența Sa. De data aceasta, cartea „Eseuri biblice” a Eminenței Voastre se constituie pentru oricare român, pentru oricare teolog într-un adevărat ghid în direcția cunoașterii esenței vieții comunităților evreiești de la noi din țară, într-o bază informațională pentru cunoașterea lui pe care comunitățile evreiești, prin Eminența Voastră, au dus-o în ultimii ani pentru a-și păstra sinagoga, pentru a-și păstra lucrurile cele mai de preț pe care le-au avut, se constituie astfel într-un EXEMPLU DE DĂRUIRE PENTRU TURMA INCREZINTĂTĂ DUMNEAVOASTRĂ. În sărbătoarea noastră, a celor din Biserica Ortodoxă, este prilejuită și de momentul în care Eminența Voastră ați ales lansarea acestei cărți aici, în municipiul nostru. Este vorba de perioada sărbătorii de Hanuca, sărbătoarea luminii. În aceste momente, când comunitatea evreilor cîntă slava Macabeiilor, Eminența Voastră, ca un adevărat continuator al acestora, veniți să revizuiți în mințile noastre, în puterea, în capacitatea noastră de înțelegere o lumină care să ne contureze perfect chipul evreului, chipul celui care stăruie toată ziua în Casa Invățăturii, cum numim Dumeavoastră sinagoga, pentru a deprinde Tora pentru a deprinde principiile vieții celei adevărate, căci această

ta reprezintă Tora pentru oricine. Tora este o carte a vieții celei adevărate, care ne înalță, prin împlinirea ei, spre Dumnezeu. Însă din Tora lui Moșe noi desprindem un principiu foarte larg, anume: „Să fie Legea aceasta atît pentru evreu, cit și pentru cel ce s-a întimplat să fie în momentul acela în casa lui”; evreul să fie ospitalier; iată iubirea apropielii pe care o propovăduiește Tora lui Moșe. Sîntem în sărbătoarea ac Hanuca, ne bucurăm de raza de lumină reprezentată de lansarea „Eseurilor biblice”. Descoperim aici ce însemnă sinagoga, chipurile unor reprezentanți de seamă ai tălcuirii Torei din povestirile talmudice, ale unor reprezentanți de frunte ai iudaismului. Mai găsim și chipuri ilustre din cadrul vieții Bisericii Ortodoxe, cum ar fi, de pildă, Gala Galaction; preot, scriitor și militant al luptei de renaștere națională a poporului evreu în Țara Sfîntă, reprezentînd o punte perfectă de realizare a comuniunii dintre oameni. Prin tonul elevat, prin înțelepciunea dovedită în domeniul unor situații delicate care s-au ivit în țara noastră, oferii și un etalon pentru principii de bază al mișcării ecumenice; al relațiilor interconfesionale, pe care îl apreciem și pentru care vă mulțumim. Din partea Bisericii Ortodoxe Române, ca reprezentant al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, vă dorim să trăiți 120 de ani!

Monseniorul Tertulian Langa

ASISTENT UNIVERSITAR LA FACULTATEA DE TEOLOGIE
DIN CLUJ-NAPOCA,
REPREZENTANT AL BISERICII GRECO-CATOLICE

I-aș ura Eminenței Sale să trăiască fecunditatea dăruită de Dumnezeu de a-și vedea împlinită păstoria, caracterizată prin fecunditatea cu care și-a călăuzit obștea prin recitele dieteticii. Aș prefera să-i numesc Gaon, așa cum ne-a învățat D-sa în lectura cărții, pentru că, sesizînd semnificația acestei titlaturii sau a acestui chemări, mai degrabă, îi urez dlui Șef Rabin dr. Moses Rosen să fie pentru mine și pentru noi toți tălcuitorul înțelept al textelor sfinte. Citindu-i cartea cu un nestăvilit interes, am descoperit lucruri pe care puștii dintre noi le știu. Noi cunoaștem poporul evreu prin ceea ce au vorbit alții despre dînsul și mai puțin prin ceea ce spun evreii despre ei înșiși. Citind această carte, aș dori dlui Șef Rabin să fie pentru noi toți un tălcuitor al destinului poporului evreu pe care-l păstorește, pentru ca să ne ofere puțința să mergem și să-l cunoaștem. Un alt fapt demn de menționat este și mărturia recunoscută privi-

toare la faptul că poporul evreu cultivă un singur fanatism: fanatismul învățăturii, de care nu se sfiește și care, poate, ar trebui să ne inspire pe toți. Pentru că numai un asemenea fanatism al luminii și al adevărului ne va putea face să ajungem la cunoaștere reciprocă, va putea face să ne înțelegem și să conviețuim în dragoste și în adevăr. Mai mărturisesc cartea, prin autorul ei, credința în Dumnezeu unic, căci adevărat, dacă n-ar fi unic, n-ar fi adevărat, după cum Dumnezeu, dacă n-ar fi unic, n-ar fi adevărat. Această credință în adevărul unic și în Dumnezeu unic a fost cea care ne-a călăuzit pe noi toți prin anii de suferință prin care am trecut. I-aș ura autorului acestei necesare cărți ca dincolo de bucuriile eliberării pe care le prăznuiește în rînduri inspirate, să trăiască un sens și mai profund, acela al unei continue eliberări trăite de poporul evreu, de poporul român, de întreaga omenire [...]

Domnul Vladislav Gherman

CERCETATOR-ISTORIC LA INSTITUTUL DE CERCETARI ACADEMICE
DIN CLUJ-NAPOCA

Această carte — „Eseuri biblice” — deschide posibilitatea, atît evreilor, cit și neevreilor, de a se edifica asupra unor elemente ale iudaismului, ale vieții evreiești — respectiv, sinagoga, școala de Talmud Tora, comunitatea —, explicînd rosturile, semnificațiile lor, astfel încît să se risipească vîlul neștiinței. Avem posibilitatea de a ne edifica asupra unor momente esențiale pe care le-a străbătut poporul evreu în existența sa istorică și spirituală, din vremea patriarhilor pînă în dramaticul nostru secol. Consider, deci, că prin această carte avem o cale deschisă de a pătrunde într-un univers mirific, dînd astfel posibilitatea unei apropieri care poate înlătura suspiciunea, disprețul, ura, izvorite

doar din necunoaștere. Avem la dispoziție o carte de învățătură, de morală, de elevată cultură, de istorie mai veche sau mai nouă. Spunea un gânditor că „orice istorie e istorie contemporană”. Indiferent dacă e vorba sau nu de istoric veche, facem apropierea de istoria contemporană. Eminența Sa a inițiat cele trei volume de „Izvoare și mărturii”, volumul dedicat „Mărturiilor evreilor din România”, este autorul unui volum de memorii — toate acestea deschizînd pagini — necunoscute de noi — ale unor captole de istorie a evreilor din România. Ele sînt, alături de această carte, mărturii deosebit de prețioase pentru noi, ca istorici.

Publicistul Vasile Grunea

„Cartea Eminenței Sale dr. Moses Rosen este un răspuns, o invitație la dialog cu cei care, fără prejudecată, sine ira et studio, doresc să afle cite ceva despre evrei, un popor vechi, un popor care a reușit să supraviețuiască, să renască mereu și mereu, care a avut curajul, fiind posesorul unei tradiții milenare, să înceapă totul din nou și din nou, de la început. Este o carte menită să-i facă pe oameni să accepte că evreii sînt deosebiți și, în același timp, la fel cu toți oamenii creați de Dumnezeu, că sînt un popor care nu se scoate deasupra pentru că, în adevăr, ci ales pentru a propovădui cuvîntul lui Dumnezeu, purtătorul Decalogului. [...]

Paginile cărții fac ca cititorul, fie și mai puțin avizat, să pătrundă în felul de a fi și de a gândi al evreului, al poporului al cărui filii, toți, au o singură religie, iar religia lor aparține unui singur popor. Cartea reverberază marea dragoste a autorului față de poporul din care face parte și al cărui rabin-învăță-

tor este, dragostea și stima față de România — unde evreii trăiesc de peste șase veacuri — și față de poporul român, cu care evreii „au împărțit și binele și răul. În „Eseuri biblice”, carte din care cititorii pot afla imensa bogăție și valoarea morală a religiei mozaice, se subliniază că nu există nici o contradicție între dragostea față de Sion, de Ierusalim și înflăcăratul patriotism, dragostea și stima față de țara în care se mai află azi rămășițele unei comunități evreiești, odinioară numeroasă. Fieile cărții ne vorbesc de marea încredere în Logos, Creația lui Dumnezeu, El a creat-o. Se la începutul începuturilor. Credința în Cuvîntul care poartă mijlocul dialogului și duce la înțelegere, dragostea față de înțelepciunea Bibliei, a Torei, iubirea față de semeni răzbat clar din paginile cărții [...].

[...] Dorim autorului cărții „Eseuri biblice” sănătate și putere de muncă, pentru ca să putem fi prezenți și la noi lansări de carte.

ARAD

D.S. Părintele Timotei

EPISCOPUL ARADULUI

Socotesc că, pentru oricine cunoaște personalitatea Eminenței Sale Șef Rabin dr. Moses Rosen și cu osbere șirul altor scrieri gustate spiritual, noua lucrare este o sinteză de înaltă tinută a teologiei rabincice, de filozofie, istorie și literatură, ogîndind ansamblul gândirii și trăirii unuia dintre cei mai de seamă reprezentanți ai iudaismului contemporan. Dacă îl admirăm ca pe un luptător neînfricat în slujba obștii sale și pentru propășirea generală, cu același simțămînt îl privim ca pe un erudit al Torei și al întregii literaturi talmudice și midrașice. Nu aș dori să fiu numai auzitorul celor deja spuse, la adresa Eminenței Sale, ci aș încerca să schițez o proprie apreciere. Bogăția lucrării depășește posibilitatea abordării exhaustive, mai ales într-un timp oarecum limitat. Chiar cei familiarizați de multă vreme cu oratorul și scriitorul dr. Moses Rosen se vor simți stîngheri la avalanșa de texte biblice comentate de o manieră cuceritoare, cu asocieri inedite, în toate ramurile importante ale culturii universale. Desigur, fiecare cititor abordează lucrarea din punctul de vedere confesional sau al opiniei proprii, dar se simte, totuși, încurajat de afirmația mîbetoare a autorului la una dintre intrunirile asemănătoare celei de acum: „Cartea aceasta am scris-o mai mult pentru neevrei”. Și, într-adevăr, este de folos o cunoaștere cu mai obiectivă a oamenilor între ei, în vederea pricetoriei și a păcii. Este sublim cînd acest lucru îl promovează chiar omenirea religioasă. „Eseuri biblice” reprezintă, în această privință, nu doar o încercare, ci o realizare, căci se bazează pe experiența numărului de ani recent împliniți de autor ca binecuvîntare cerească, așa cum conchide cuvîntul sfînt și din care peste o jumătate de veac au fost consacrați activității rabincice, cu practicarea unui adevărat ecumenism.

Cele zece capitole mari ale cărții ne amintesc, parec — fie și numai prin număr —, Decalogul, fiecare dezvoltînd pe teme corespunzătoare preocupărilor vieții o gândire solidă. Toate rămîn într-o unitate subordonată poruncilor lui Dum-

nezeu spre scopul propășirii omului după elocventele pilde oferite de însăși Biblia. Fiecare capitol sau temă redă principiile teoretice și practice menite să slujească idealurilor umanitare de totdeauna. Căci cum, de pildă, s-ar putea tălmăci adevărat porunca întâi, decît prin titlul „Dumnezeu, Tora, Israel”, sau cea de-a patra, decît prin cel de „Calendarea iudaică”; iar a cincea prin acela de „Personalități”; a șasea prin „Holocaust”, a zecea prin mărturisirea „Apărîndu-mi obștea”. Conștințiu unuia nu exclude tangențele cu celelalte, întrucît fiecare parte sau capitol sau temă se referă la tot ceea ce înseamnă precept divin-uman, doctrinal-moral, valabil oricînd și deci posibil de împlinit.

Ca slujitori ai teologiei creștine și ai amvoanelor Bisericii Ortodoxe, parcurgem paginile noii opere a Eminenței Sale cu interesul pentru un material documentar de importanță majoră și care găsește acele poduri solide, cum însuși autorul le definește, între cei ce aparțin unor religii diferite, dar sînt filii aceluiași Părinte cereșc. Capitoale ca acelea consacrate Patriarhilor sau Ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, de exemplu „Elogiu fratelui Teoctist” sau „Precum atîdată Moșe și Iro” (din volumul „Invățăturii biblice”) sînt o dovadă, în acest sens. Facem remarcă într-o relație mai veche locală, aceea a admirației arădenilor față de grija arătată evreilor de vrednicul de pomenire Episcop dr. Andrei Magieru și față de dialogul permanent, dintre profesorii Academiei Teologice de aici și prestigioșii rabini ai orașului de pe Mureș. Drept aceea, dorim Eminenței Sale o sărbătoare continuă a frumosei fapturii și mult succes cu ajutor divin, pe mai departe, în munca plină de răspundere care stă înainte, precum și cu binemeritată răsplătire, ca aceea recent concretizată în acordarea de către Academia Română a înaltei calități de membru de onoare autorului minunatei cărți asupra căreia ne-am oprit. Iar roadele scrisurii să se arate mereu în volumul precum cel de față, lucrat cu

(Continuare în p. 8)

HANUKIADA 5753 Din cuvîntul oaspeților noștri

(Urmare din p. 7)

atita competență, într-un stil elegant, pecceluit și de simțul estetic leosebit al autorului și ilustrat de ireproșabila prezentare grafică.

Domnul Cristian Moiescu

PRIMAR AL MUNICIPIULUI ARAD

În calitate de gazdă, îmi revine astăzi cîntea și bucuria să mă adresez Dumneavoastră cu ocazia prezentării cărții „Eseuri biblice”, scrisă de către Eminența Sa Șef Rabinul Culturii Mozaic din România, dr. Moses Rosen, a cărui prezență o salutăm în mijlocul nostru. Tuto- rilor celor prezenți le adresez un călduros „Bine ați venit!”.

Cartea prezentată astăzi — „Eseuri biblice” — pe care Eminența Sa o definește „o picătură într-un ocean” — se adaugă multor altora scrise de Domnia Sa de-a lungul anilor; ea este, credem noi, mai degrabă o rază de lumină, o lumină rămasă încă vie, lumină despre care voi vorbi de îndată.

Citind și cugetînd la cele scrise, nu poți să nu afirmi: acolo unde este rugăciunea, este și învățătura, învățătura divină, nu cea omenească, atît de schimbătoare.

Am fost încîntat citind despre un Dumnezeu cîștigător, dar și plin de dragoste, un Dumnezeu în care dreptatea absolută și iubirea absolută se întîlesc în mod perfect.

În spiritul toleranței și al iubirii, tatăl meu m-a învățat o promisiune biblică pe care nu o voi uita: faptul că Dumnezeu îi va binecuvînta pe cei care îi vor binecuvînta pe evrei.

În zilele acestea de sfîrșit de decembrie, în cele mai lungi și înghețate nopți ale anului, cînd întunericul stăpînește mai mult decît oricînd pămîntul, tocmai acum se sărbătorește Hanuca, numită și sărbătoarea luminii!

Sîntem în preajma solstițiului de iarnă, ziua în care lumina începe să biruie întunericul. Fiecare ființă umană are dreptul la lumină, lumina este accesibilă fiecăruia dintre noi.

De Hanuca se sărbătorește victoria celor puțini în fața celor mulți, a celor slabi asupra celor tari.

Evenimentul care a prilejuit sărbătoarea de Hanuca a fost victoria Macabeilor împotriva lui Antiohus, lacomul monarh ce se voia Epiphane, zeu atotputernic. Telul ce și l-a propus era să înăbușe gîndirea, spiritul, să devină stăpîn absolut. Erau multe, nesfîrșit de multe ostirile lui Antiohus, era imensă bogă-

Din partea Episcopiei Aradului, primim cartea cu mulțumiri și, totodată, cu urările cuvenite de „Mulți și fericți ani”, acum, în prag de nouă calendăristic, cu sănătate și alese satisfacții, în slujba binelui etern.

ția de care dispunea. Problema care s-a pus atunci este încă o problemă de actualitate. Au oare dreptul la viață numai cei tari, cei bogați, iar ceilalți, mulți la număr, legați de Adevăr și Dreptate, sînt osîndiți să trăiască o viață de robi sau să dispară?

Cînd Antiohus a pătruns în Ierusalim, prima lui grijă a fost să stingă Menora. Tiranii știu că, dacă vor să învingă, ei trebuie să stingă lumina, să răspîndească, în loc, întunericul aducător de ură.

O singură candelă a rămas în Templu, a scăpat din ghearele dușmanului luminii. Din această lumină s-a putut, apoi, produce reacția în lanț.

„Nu forța, ci lumina a învins.”

Istoria se repetă și aceasta o vedem cum nu se poate mai bine. Ce altceva au încercat să facă și încă fac toți nebunii iubitori ai întunericului?!

Hanuca simbolizează și ideea de înnoire, a noului, ce învinge mereu. Cînd Antiohii, cu diferite chipuri, creșcă s-a stins candelă, tocmai atunci lumina ei se învîiorează, capătă o nouă strălucire.

Veac după veac, minunea de Hanuca s-a repetat.

Întotdeauna s-a dat bătălia între vechi și nou, între cei ce voiau să încremenească societatea în vechile ei tipare și năvalnicele forțe care tind să spargă zăgăzurile nedreptății.

De multe ori lumina se află în primejdie de a fi stinsă de Antiohii sugrumători ai Binelui și Adevărului.

Speranța însă rămîne. Nici un Antiohus nu a izbutit pînă la urmă. Întotdeauna o rămășiță a luminii a continuat să ardă, întotdeauna s-a întîmplat minunea reinnoirii. Superbă această sansă de a deveni candelă vie, ce răspîndesc lumina învățaturii divine și a dragostei. Ele nu vor fi niciodată, în totalitate, sfărîmate de tiranii ce nu pot să suferă lumina, căci întunericul adăpostește nelegiuirea lor.

Permiteți-mi să închei cu o remarcă: este minunat să scoți la 80 de ani o astfel de carte-lumină și să o dedici tuturor celor ce vor să primească lumină din lumină!

care rezultă din cuvintele: „Toleranța este ideea respectului față de gîndirea celuilalt, cu condiția reciprocității”. *Recomand cu căldură citirea acestei cărți, o adevărată capodoperă, o valoare în sine pentru orice om, evreu sau neevreu, nu numai din punct de vedere al exegezei biblice, ci și al eticii și esteticii. Este o carte de înțelepciune pe care oricine ar fi mîndru s-o aibă în bibliotecă sa, mai cu seamă azi, într-o epocă atît*

de frămîntată, de controversată atît din punct de vedere ideatic, cit și, mai ales, practic. Totodată, țîn să subliniez că achiziționarea și lectura cărții „Eseuri biblice” este și un act de cultură, prin care putem accede cu ușurință la atît de vechea, dar permanent noua învățătură Torei, precum și la zbuciumata istorie a neamului omenesc, care se constituie în nevoia găsirii unui sens existențial.

Avocatul I. Gheorghiov

PREȘEDINTELE FILIALEI ARAD A ASOCIAȚIEI CULTURALE DE PRIETENIE ROMANIA—ISRAEL

Cartea „Eseuri biblice” reprezintă un îndemn la iubire, la toleranță, într-un secol zbuciumat, în care omenirea a cunoscut tragedii imense. Gîndiți-vă numai la Holocaust! Sînt oameni care solicită, oameni care îndeamnă și oameni care propagă toleranță, iubirea între et-

niile și între religii. Cînd am început să citesc „Eseuri biblice”, am încercat un sentiment pe care nu l-am mai trăit de cînd eram licean: acela de a pune mîna pe o carte și de a nu ști cînd trece timpul. Cred că această captivă carte este o excepțională exegeză a Cărții Cărilor.

TIMIȘOARA

I.P.S. Mitropolitul Banatului Nicolae Corneanu

Țîn să mulțumesc Eminenței Sale pentru minunata delectare a sufletului ce mi-a produs-o lectura „Eseurilor biblice” ale D-Sale, adevărat tezaur de înțelepciune și simțire iudaică. Cartea reprezintă o importantă contribuție la cunoașterea de către neevrei a modului de viață, obiceiurilor și gîndirii evreiești, împrăștiind raze de lumină împotriva întunericu-

lui ignoranței, care generează prejudecăți, calomniile și ură.

Sărbătoarea de Hanuca ne cheamă pe toți la înțelegere, frăție și bună conviețuire în patria noastră comună. În spirit ecumenic, eu salut aici prezența Eminenței Sale și vă asigur pe toți că vom face tot posibilul pentru a realiza o asemenea conlucrare, o asemenea conviețuire pașnică, frățească.

Profesor universitar dr. ing. Coleta De Sabata

VICEPREȘEDINȚA FILIALEI TIMIȘOARA A ASOCIAȚIEI CULTURALE DE PRIETENIE ROMANIA—ISRAEL

În numele Asociației Culturale de Prietenie România-Israel, doresc să urez bun venit la Timișoara Eminenței Sale dr. Moses Rosen, prezența ocazională de sărbătoarea luminii, o sărbătoare emblematică pentru omenii de bine, căci lumina simbolizează eliberare, libertate, bucuria de a trăi, frumusețea vieții.

Poporul român este prietenos și ospitalier, dotat cu simțul dreptății și al respectului pentru alte popoare. Aici, în Banat, unde fiecare locuitor vorbește măcar două-trei limbi, ceea ce ilustrează buna conviețuire dintre localnici, a trăit, alături de români, o populație evreiască venită în urmă cu șase veacuri. Integrată structurilor existente, ea a contribuit la dezvoltarea industriei, comerțului, științelor și artelor.

Pe teritoriul României, populația evreiască a luptat împreună cu românii în Războiul pentru Independență din 1877/78, ca și în Războiul pentru Întregire, care a condus la formarea statului modern România Mare. Dovadă sînt — printre altele — mormintele din cimitirele evreiești ale celor căzuți pentru patria noastră. Cu regret și indignare am aflat că s-au săvîrșit profanări ale cimitirelor și ale sinagogilor, manifestări ce aparțin, desigur, unor grupuri restrînse de cetățeni, dar care sînt un semnal de atenție, căci extremismul se manifestă mai întîi împotriva altor naționalități, pentru a se întoarce apoi împotriva propriului popor. Aceste manifestări regretabile și condamnabile, oricît de restrînse, aduc daune și pe plan extern,

mult mai mult decît inimii populației evreiești care mai trăiește în România.

Independent de sorginea lor, manifestările xenofobe nu produc decît rău, căci nici o societate nu poate să trăiască și să se dezvolte bazată pe ură și dispreț. Viața întregii omeniri este astăzi destul de complicată și de grea și fără să mai fie otrăvită prin idei șovine, iar războiul nu poate aduce o soluție problemelor de viitor. Să încercăm deci să contribuim, după modestele noastre puteri, la armonizarea societății noastre, la întărirea prieteniei dintre segmentele care o formează, prin cunoașterea culturii, prin înțelegere și stimă reciprocă.

Meritele Eminenței Sale dr. Moses Rosen în păstoria spirituală și apărarea drepturilor comunităților evreiești din România sînt cunoscute și recunoscute. Ele au condus la alegerea Domniei Sale printre membrii de onoare ai celui mai înalt for de știință și cultură din România, Academia Română, fapt pentru care îl felicităm.

Fie ca lumina și pacea să coboare asupra spiritelor noastre. Să ne bucurăm de anul cel nou, să ne simțim prieteni unii cu alții, să nu ne privim cu suspiciune, ci cu bunăvoință, să ne respectăm și să contribuim la făurirea unei vieți mai bune pentru copiii noștri, pentru fiecare dintre noi, căci sîntem oameni asemenea făcuți cu toții și cuvîntul „om” ar trebui să fie scris cu majuscule în inima noastră.

■ Corul „Șir Haşalom” din Botoşani, gata să-și înceapă programul la serbarea de Hanuca

Profesor doctor Aurel Ardeleanu

PRORECTOR AL UNIVERSITAȚII „VASILE GOLDIȘ” DIN ARAD

Cartea scrisă de dl Șef Rabin dr. Moses Rosen este o profundă exegeză a primei cărți de literatură a lumii, Cartea Cărilor. Ne bucurăm că autorul se află în mijlocul nostru de sărbătoarea luminii, căci, se arată în lucrare, „istoria poporului evreu este însăși bătălia în jurul luminii, iar lumina este izvorul binelui”. Ea e cel dintîi dintre cuvintele divine. Lumina înseamnă creație și cel dintîi dintre cuvintele creatoare. Misiunea cea mai înaltă a poporului evreu a fost, este și va fi apărarea strălucirii divine a flăcării Menorei.

Expunerea cursivă și atrăgătoare prezintă o adevărată delectare prin pertinentele observații și valoroasele idei pe care autorul le sistematizează. Autorul ne propune o rememorare a tuturor sensurilor de înțelepciune pe care le poartă învățătura Torei, din care rezultă cu și mai multă tărie puterea luminii. Toți tiranii istoriei au vrut s-o distrugă, deoarece Tora constituie pentru ei o piedică în drumul de nimicire a ființei umane. Din fiecare eseu parcurs răzbate o profundă dragoste față de semenii și față de idealurile existenței în general, fapt

BRAȘOV

Profesor universitar Adrian Moruzi

PRIMAR AL MUNICIPIULUI BRAȘOV

Eminența Sa este un om care s-a străduit să tîlmăcească într-un op lumesumă de înțelepciune și de morală care există în Cartea Cărilor și de a o pune la dispoziția unui public larg. Momentul mi se pare deosebit. Este un moment de mari schimbări, ce nu se desfașoară numai geografic, ci și psihologic, în care

problema eticii nu este cea din urmă. Ce cod peren de morală reprezintă Biblia și cîtă nevoie au generațiile tinere de cunoașterea ei! Iată de ce cartea Eminenței Sale, o carte de mare înțelegere spirituală și, în același timp, accesibilă înțelgerii oricui, este azi atît de necesară!

HANUKIADA 5753 Din cuvîntul oaspeților noștri

Avocatul Virgil Tămășoiu

DECANUL BAROULUI DIN BRAȘOV

Eminența Sa nu este la prima carte. Această carte recentă se vrea un *eseu* *potrivit urii*. Am mai avut ocazia să marcăm că cei care propagă ura o fac în erantă și vor incita pe alții să se gise între ei. Cei care propagă ura — și rău niciodată propria libertate și propria persoană, ci trimit pe alții să oarbă. Democrațiile nu au doar dreptul, și datoria să se apere. *Există legi care condamnă propagarea urii, dar ele nu sînt aplicate.* Ca oameni de cultură, nu putem accepta să se repete situațiile dezastroase intru omiecare care s-au succedat în ultimul secol. *Menirea acestei cărți este*

să împrăștie norii obscurantismului, să îndemne la cunoașterea unor fațete ale religiei, pe care generațiile mai tinere n-au avut de unde să le învețe. Cele Zece Porunci, de exemplu, pot sta la temelia oricăror principii de morală și de drept. În ele găsim toate regulile care trebuie să reglementeze relațiile dintre oameni. Atunci cînd vorbesc despre „niște oameni de treabă”, Eminența Sa respectă cea de-a cincea poruncă, pentru că începe cu tatăl și cu mama Eminenței Sale. Or, cea de-a cincea poruncă spune: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pămînt”.

Profesorul Ion Topalog

DIRECTORUL LICEULUI „ANDREI ȘAGUNA” DIN BRAȘOV

„Eseuri biblice”, de Șef Rabin dr. Moses Rosen, este o carte care nu se să cuprinsă, substanța ei te depășește și prinderea e marea performanță a autorului și ce posedă experiența înțeleptor care au elaborat nemuritora Biblia. Dr. Moses Rosen se înscrie deci în linia acelor învățați pe care, în curgera veșnică a timpului, i-a dat poporul meu. *Pardes-ul (Grădina) cercetării esinșasi existența poporului evreu.* În prinderea ei autorul avîntîndu-se cu siunea și înțelepciunea Profetilor. *Retitulat: o carte inițiativă, erudită, dicitică, polemică, umanistă.* Așadar, em în față un manual inițiativ, de titlul tratatului, atît pentru evrei, cît și mai ales — pentru ce vor să-i cunoască și să-i iubească. Istoria este inclusă în folosita mereu pentru argumentare. *Există — la p. 22 — un comentariu care abordează și explică, de fapt, miracolul evreiesc, respectiv supraviețuirea, azită și salvată, în timp, de către Șabat. Șabatul a dat șansa întoarcerii permanente la Toră — căci, după o săptămână de trudă, credinciosul evreu părea realitatea apăsătoare și se refugia în lumea idealurilor sale, lumea care îi reia condiția de fiu vrednic al „poporului Cărtii”. Am Hasefer. Pornind de aici, derulează pagină cu pagină cartea teamului, insistînd pe marile momente, de la robia babiloniană și întoarcerea în Canaan, la pulverizarea statului evreu de către Vespasian și Titus, apoi la vinăurile inchiziționale din evul mediu sau la ghetoul venetian și venind pînă la Holocaustul inițiat de nazisti sau la izcucirile antisemite contemporane. Dacă în cauzele antisemitismului se intră mai puțin, vreau să spun în substanța lor, în schimb, este analizată în profunzime forța interioară a vitalității, respectiv, supraviețuirii și reconstituirii ștazale, nu lince, pentru că această unitate etnică este, de fapt, sursa vitalității, a supraviețuirii în timp. „Chiar de am urât mii de ani în mijlocul altor culturi — spune autorul la p. 23 —, chiar dacă am avut alte limbi materne, chiar dacă formația noastră culturală s-a desăvîrșit în alte graiuri, n-am încetat nici o clipă să rămînem fideli limbii în care am recitat versetele din Toră, în care buzele noastre n-au conținut să rostească rugămintele”. Autorul citează din marile gânditori evreu Achad Haam, care spune: „Mai mult decît au păzit evreii Șabatul, acesta i-a păzit pe dînșii și i-a ferit de dispariție”. Apoi autorul, urmînd preceperea înaintașilor, subliniază ideea că limbii Bibliei poporului evreu îi datorează existența. Și lucrurile stau categoric așa, pentru că univocul ideatic al Bibliei este, de fapt, și cel al creștinismului. Deci permanentizare și o extindere. S-a ajuns astfel la un universalism monoteist, dar plantat pe etnici diferite și într-o confruntare continuă a tendințelor de supremație. Toră — cu cele cinci cărți ale ei — devine, de fapt, însăși biografia speciei umane (Genesis, 5,1), iar Adam este omul care seamănă cu Cel de*

Sus (adamé laelión) și cel care e la fel cu țărîna din care a fost plămădit (adamă), adică însăși esența omului de pretutindeni. „Eseuri biblice” se constituie într-o carte și bilanț al unei păstoriri de peste patruzeci de ani a Federației Comunităților Evreiești din România. Istoria lor se împletește cu a noastră, a românilor, fiindcă, după adevărul grăit de Avraham: „Un singur Părinte avem cu toții, un singur Dumnezeu ne-a creat!” (din cap. „Vaieira”, Genesis, 12, 1—22, 24). Și dacă această conviețuire poate fi numită pașnică și de într-ajutorare pentru aceiași progres uman, totalitarismele secolului nostru, cel puțin în două împrejurări, au creat vrajbă și durere. Aceste momente se fixează în ofensiva nazismului și în aceea a comunismului. Dumnezeu ne-a ajutat să le depășim — cu cite jertfe! —, dar naționalismele exacerbate nu s-au domolit și istoria de a lupta pentru echilibrul în existența noastră comună ne revine nouă, tuturor, fie aici, fie oriunde. Aceasta este concluzia a două întregi capitole din cartea de față, intitulată: „Apărîndu-mi obștea” și „Holocaust”.

„Ahrît Haiamim”, „Sfîrșitul vremurilor”, în viziunea ebraică, nu e sinonim cu apocalipsis, deci „sfîrșitul vremurilor” e în față și înseamnă o lume unică, a înțelegerii, bunății, păcii, a domniei binelui. „Să se termine păcatele pe pămînt” (Psalm 104), deci nu sfîrșitul păcătoșilor, adică al oamenilor, ci al păcatelor — în ideea perfectibilității, a îndreptării. De altfel și în doctrina creștină — descendentă din cea iudaică — se spune: „Nu voiesc moartea păcătoșului, ci îndreptarea lui”. Și, fiindcă azie e dintre marile sărbători ale poporului evreu de pretutindeni, Hanuca, vreau să subliniez că, în cartea dlui dr. Moses Rosen, veți afla una dintre cele mai frumoase pagini, de adevărată virtuozitate literară, în care prezintă Hanuca — sărbătoarea luminii, a înnoirii, miracolul uleiului. Originea acestui miracol se află în victoria Macabeilor, conduși de Iehuda Hamacabi, împotriva lui Antiohus Epiphanes, regele seleucid al Siriei elenistice, în care era înglobat și statul iudeu. Prin Hanuca se sărbătorește victoria celor puțini în fața celor mulți, a celor slabi asupra celor tari. Zilele de Hanuca sînt rămășițele de ulei răspîndite după profanarea Menorei de către dusmani. Picăturile risipite, scăpate de profanare, au izbutit să răspîndească mai multă lumină. *Învățații spun că evreii se asemănă uleiului risipit: oriunde, ei trebuie să lumineze.* De altfel, porumbelul trimis de Noah (Noe) spre a cerceta dacă mai sînt sorți pentru izbăvirea omenirii aduce o ramură de măsline. Cartea dlui dr. Moses Rosen este — *dincolo de document, demonstrație și inițiere — o chemare spre aceea veșnic vie ramură de măsline. Citiți-o și veți intra într-o meditație de alte dimensiuni asupra destinului uman!*

Printre darurile cu care Dumnezeu l-a înecuvîntat pe om, cel mai de preț, înaintea luminii, înaintea căldurii, a brașei trupului, este Logosul, Cuvîntul dat prin Cartea Cărtilor. O culegere de eseuri ca aceea pe care Eminența Sa dr. Moses Rosen o oferă stăzi luării noastre aminte este, în primul rînd, un îndemn de întoarcere către Cuvîntul Sfînt, un îndemn de auzire, dar și alieș unel de ascultare a vocii dumnezeiești. M-aș opri însă puțin asupra timpului

Scriitorul Daniel Drăgan

în care se dă această carte, pentru că impactul ei este hotărît și de modul în care ne întîlnim cu ea. Nu cred să existe om care, în anii copilăriei, să nu fi privit spre locul unde se întîlnesc pămîntul și cerul, cu senzația că, dacă ar fi acolo, la orizont, ar putea atinge bolta. Dar, așa cum iluzia aceea din copilărie nu este „spulberată” tocmai prin împlinirea dorinței, pentru că descoperim dincolo de linia orizontului o altă linie a orizontului, dincolo de un deal și o vale un alt deal și o altă

vale, tot așa, în viață, abia spulberăm o beznă și taina lumii se îmbogățește cu o altă taină și mai mare. Cu patru-cinci ani în urmă, speram că, prin pieirea tiranului, vom deveni liberi. Dar cerul nu se lasă atins. N-am pus capăt captivității noastre și mă tem că, raportată la scurtumea vieții omenești, captivitatea noastră este eternă. Dușmanii noștri mai departe cu noi, o ducem în sufletele noastre. Și nu despre o captivitate politică este vorba, deși se poate vorbi și despre o captivitate politică. Cea care ne frînge mai mult și mai mult este una existențială. Detes-tăm temnița și totuși o construim în noi înșine. Cu ochii arși de febră, căutăm libertatea în afara noastră. Sigur că da, ea trebuie căutată și în afara noastră. Dar aceea rămîne o libertate iluzorie, o linie a orizontului mereu mișcătoare, o Fata Morgana. *Libertatea dorită numai în afară nu va putea fi reală decît în măsura în care în noi înșine clădim ordinea dată de cuvîntul sfînt.* Libertatea din afară se va putea împlini doar ca o expresie a libertății din lăuntru nostru, se va rotunji în chipul dumnezeiesc al Logosului.

Desprinderea poporului evreu din robia Faraonului nu este doar una a dobîndirii libertății politice. Cu Moise în frunte, evreii trec Marea Rosie, trăiesc cu indescriptibile suferințe, dar, înainte de a dobîndi Țara Făgăduinței, dobîndesc Tablele Legii. Logosul. Legea pe care se întemeiază libertatea ființei, ordinea frumoasă a înlăuntrului său. O asemenea ordine a libertății lăuntrice o semnaleză și Eminența Sa, cu obstinație, în meditațiile filosofice pe teme biblice, din care citez un fragment privitor la talit: „*Va veni odată timpul — grăiește talitul către al său purtător — va veni o zi, ziua pe care nici un muritor n-o poate evita, cînd între cei patru copii de țărîna în care îți va cobori trupul, nu te va însoți nici una din hainele luxoase și pline de podoabe cu care te-ai fălit. Numai eu, veșmintul umil și unificat, numai eu voi fi ultimul tău tovarăș de drum, căci acolo încetează toate amăgirile, toate aparențele, toate hainele trecătoare.*”

O astfel de întoarcere către tine înșuți te apropie de Dumnezeu, îți deșteaptă memoria, îți amintește de toate poruncile Sale ca să le săvîrșești, îți dă fundamentul etic al împlinirii binelui, te călăuzește pe căile învăturii, dreptuții și adevărului; nu te lasă să te rădăcești pe amăgitoare poteci spre care te atrag ochii efemerului tău trup. Privește cu ochii veșniciei din tine, Omule, căci, spre deosebire de țărîna din care ai fost plămădit, pozezi o scintee din eternitate.” (p. 10).

Creștin fiind, nu trebuie să stîrnesc și nici să port trufia. Nici mie să nu mi-o dau, nici altora să nu le-o ofer. Dar nu pot să nu mă întreb: de ce Dumnezeu ne-a dat nouă, creștinilor, Biblia prin minile poporului evreu? Cred că a fost dorința Creatorului să ne arate că evreii și creștinii sînt fiii aceluiași Părinte Ceresc. Și eu, la ceasul acesta al istoriei noastre, mă bucur că evreii și creștinii au același Dumnezeu. La această oră tragică a planetei, faptul ar trebui să ne fie de bun augur.

Exodul, eternul nostru exod, ca oricare altă pagină a Scripturii, are o nesfîrșită dărnice de înțelesuri. Ele pot fi materialul durabil al zidirii noastre interioare.

Am vorbit, poate, prea mult. Dar aici sînt două pricini opuse. Una bună: cartea pe care ne-o dăruiește Eminența Sa. Pricina cea rea este că prea rar avem ocazia și zăbava de a ne asculta unii altora gîndurile. Despre cartea căreia trebuie să-i fim recunoscători că ne-a reunit astăzi aici nu emit judecăți de valoare. Ea își trage seva dintr-un izvor sfînt pentru noi toți. *Este opera unui erudit, a unui fin cunoscător al sufletului omenesc. Este o bucurie să putem afla în cartea unui demnitar al cultului mozaic atît de profunde conștinențe cu spiritualitatea creștină, cu spiritualitatea română și această carte îmi confirmă încă o dată cît de generos a fost Creatorul cînd a hotărît ca evreii și creștinii să aibă același Dumnezeu.* Fără această carte eu, aici, mărturisesc, aș fi mult mai sîrac.

O carte care oglindește izvorul nesecat al Bibliei

EMINENȚEI SALE ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN BUCUREȘTI

Stimate prietene,

Cu bucurie am primit cartea Dvs. „Eseuri biblice”, recent apărută. Noua Românie are de luptat cu cei 45 de ani de necunoaștere și de falsificare a istoriei. Golul imens creat nu poate fi umplut cît ai bate din palme. Ca urmare, poporul român — elita și masele — vor să se cunoască acum poporul evreu, cultura lui și etica lui, contribuția sa la civilizația și cultura omenirii.

Cartea Dvs. aparține acelei categorii de cărți care încearcă să umple golul istoric creat în acei ani. Ea încearcă o prezentare largă a temelor: „Ce înseamnă a fi evreu?”, „Care sînt elementele de bază ale existenței evreiești?”, „Care sînt principiile filozofiei evreiești și care e semnificația simbolurilor ei?”, „Cine au fost acei oameni de treabă?”, „Ce ne spune calendarul iudaic?”.

Aceste capitole sînt o sinteză între erudiție, largi orizonturi, un talent excelent de exprimare, care transformă fiecare articol sau însemnare într-o satisfacție intelectuală.

Dar aceasta nu e doar o carte de studiu și de aprofundare. În paginile ei se îmbină și portrete ale unor personalități

din sinul iudaismului român și al celui universal, care au conturat istoria tribului evreiesc: Malbim și Nahum Goldmann, Sculener Rabi și Reuven Rubin, părințele Dvs. eminent și Menahem Begin.

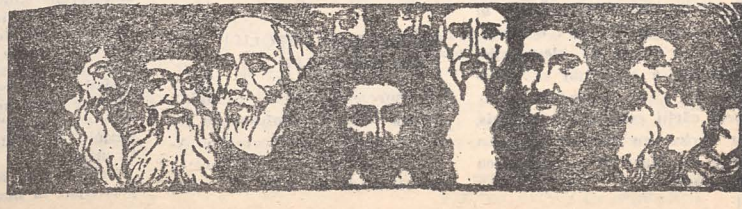
Cum ar fi putut lipsi din această carte menționarea luptelor Dvs. pentru comunitate, împotriva vechiului și noului antisemitism, pomenirea Holocaustului, centralitatea Israelului, Alia?

După cum picătura oglindește oceanul, tot astfel și cartea Dvs. oglindește oceanul de nesecat al Bibliei. Prin intermediul acestei cărți, Dvs. aduceți o contribuție importantă în cultura română — care se reînnoiește — și la aceea a fiicărilor evreu, cîtor de limbă română, care vrea să știe originea noastră și ce înseamnă a fi evreu. Aceasta îi va ușura și găsirea direcției de orientare pentru a rămîne evreu.

Mulțumii de cititori ai cărții, neevreii și evreii, le-ați procurat o mare satisfacție intelectuală și le-ați îmbogățit cunoștințele.

Pentru toate acestea, mulțumiri și recunoștință.

ITZHAK ARTZI
fost deputat în Knesset
și locțiitor al primarului municipiului
Tel-Aviv — Iaffo

STIRI

GERMANIA SE OPUNE BOICOTULUI ARAB

Ministrul de finanțe al Germaniei, într-o comunicare către ambasadorul Israelului la Bonn, a declarat că noua legislație germană interzice respectarea de către companiile germane a boicotului economic arab împotriva Israelului.

Oamenilor de afaceri germani li se interzice includerea în contracte sau în alte documente a prevederilor din care ar rezulta participarea la boicot.

Ministrul israelian de externe, Shimon Peres, a lăudat inițiativa germană, declarând: „Accesul este un nou pas în lupta noastră împotriva boicotului. Pasul făcut de Germania are, în opinia noastră, o valoare deosebită, dacă ținem seama de puternica poziție economică a Germaniei”.

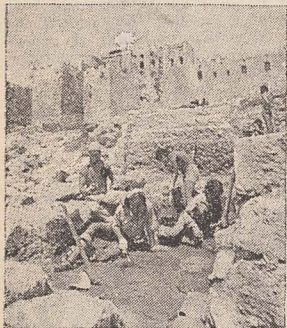
Peres și-a exprimat speranța că și alte națiuni, atât din cadrul comunității europene, cât și din afara acesteia, vor urma exemplul Germaniei.

POLONIA—ISRAEL

Cu prilejul vizitei făcute în Israel, ministrul de externe al Poloniei, Krzysztof Skubiszewski, s-a întâlnit cu omologul său, Shimon Peres, cu care ocazie s-a subliniat faptul că cele două țări „își vor spori eforturile în vederea stringerii legăturilor dintre Varsovia și Ierusalim”. S-a subliniat, totodată, că trecutul istoric, care nu trebuie uitat, deoarece „include imensa suferință din timpul celui de-al doilea război mondial”, nu trebuie să constituie azi un impediment în dezvoltarea unor bune relații.

ARHEOLOGIE

Sub auspiciile Institutului de Arheologie din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim, au fost efectuate săpăturile la Beit She'an. Săpăturile au scos la iveală ruinele unor clădiri și ale unor străzi elegante, purtând inscripții grecești, precum și importante vestigii istorice și de artă.

„EPOPEEA MARANULUI”

În capitala Argentinei, a apărut o carte deosebită. Autorul ne povestește viața în viceregalul Perù a iudaizanților, acești eroi anonimi, care, personificați prin magnificul doctor Francisco Maldonado da Silva, au vrut să păstreze de-a lungul timpului tradiția de o rară bogăție a sefardimului. Ei și-au adus tradițiile din Spania și Portugalia, unde erau persecutați de Inchiziție. Sosind pe pământul Americii, considerat un loc al păcii, „Sfintul Oficiu”, o ramură deloc sfântă a blestematei Inchiziții, a continuat să sacrifice aici mulți nevinovați. Autorul cărții este Marco Aguinis, iar cartea se intitulează „La gesta del Marrano” — „Epopeea Maranului”.

UN SAT ARĂBESC INVITĂ PE EVREI

Președintele Saki Yurran al Consiliului comunal al satului Jish — cu populație precum-părilor creștin-arăbească, situat în apropiere de Safed — a propus noilor olim evrei sovietici să se stabilească în satul său. Scopul lui declarat era de a stimula coexistența dintre evrei și arabi și de a contracara curentele extremiste în ambele comunități. Această metodă au practicat-o satul său precum și așezările evreiești învecinate de mulți ani. „Este de neconceput ca, la 44 de ani după întemeierea Statului Israel, evrei și arabi să trăiască în teama unora de ceilalți, numai din cauza unor incidente izolate. Satul meu, cu cei 2.000 de locuitori ai săi, este în situația de a putea primi noi locuitori. Nu există nici un motiv pentru care evrei și arabi nu ar putea trăi laolaltă în pace și armonie în Jish”.

ZOOLOGIE

Grădina zoologică din Tel-Aviv a expediat unei ferme particulare din Africa de Sud un număr de zece lei. Aceștia s-au născut în captivitate, în Israel. Leiul reprezintă un dar oferit africanilor, care au suportat doar costul transportului. Israelienii s-au decis să dăruiască aceste frumoase animale sălbatice pentru că natalitatea lor în Israel este prea mare. Conducerea grădinii zoologice a început controlarea înmulțirii lor, cu pilule. După expediția acestui lot, la Grădina zoologică din Tel-Aviv au mai rămas 39 de lei.

BUNURI EVREIEȘTI DIN SHANGHAI

În cadrul unei vizite oficiale făcute de ministrul afacerilor externe al Chinei în Israel, partea israeliană a ridicat problema restituirii proprietăților aparținând comunității evreiești din Shanghai în timpul celui de-al doilea război mondial. Pentru început, s-a propus ca un imobil să adăpostească birourile Societății Israeliene Naționale de Aviație El. Al., care a început să opereze zboruri regulate între cele două țări. Cât privește partea chineză, primele zboruri spre Israel vor începe în mai sau iunie 1993.

REPARAȚII

Germania este de acord să plătească compensații evrilor care au trăit în fosta R.D.G. și care au avut de înfruntat teroarea nazistă. Pentru anul 1993, guvernul german a prevăzut în buget suma de 67 de milioane dolari S.U.A. pentru astfel de plăți.

CURSANȚI CATOLICI LA IERUSALIM

Unsprezece tineri candidați pentru titlul de profesor de religie catolică, originari din America de Sud, Asia și Europa, au terminat un curs de șase

luni la Institutul Rothberg, de pe lângă Universitatea Ebraică din Ierusalim, aflat în strinsă legătură cu Institutul Biblic din Roma. Acești cursanți au studiat ebraica biblică și modernă, arheologia Israelului, originea evreiască a creștinismului, greaca Noului Testament și au vizitat localități din Israel.

PREMIUL „SHAZAR”

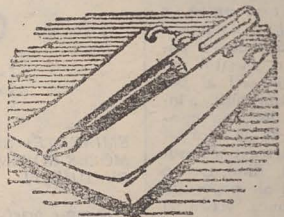
Institutul Evreiesc din Santiago de Chile a primit Premiul „Shazar”, din Israel, pe anul 1992, pentru marea rol jucat în instituțiile educaționale din lumea evreiască.

DISTINCȚIE LITERARĂ

Volumul „Însemnări”, de Simone Weil, apărut la Paris în 1951, a fost tradus în germană de Elisabeta Edl și Wolfgang Matz, care au primit, pentru această primă traducere în limba germană, Premiul Celan al Fondului Literar German.

„DOMNUL MANI”

Scriitorul israelian Abraham Yehoshua, care a debutat tirziu, la 40 de ani, scriind de atunci patru romane și două culegeri de nuvele, este profesor de literatură comparată la Universitatea din Haifa. Ultimul său roman, *Domnul Mani* (încununat cu Marele Premiul al literaturii israeliene), relevă, de-a lungul a cinci conversații situate în momente diferite, 186 de ani din istoria unei familii. Considerat o epopee falkneriană, în care fiecare voce exprimă un punct de vedere asupra realității, romanul lui Yehoshua a fost tradus și lansat recent în Franța, de Editura Caiman-Lévy.

CETĂTENIA S.U.A. RETRASĂ UNOR FOȘTI NAZIȘTI

Oficiul de investigații speciale al Departamentului de Justiție al Statelor Unite a inițiat acțiuni legale împotriva a două persoane care au ascuns trecutul lor nazist cînd au devenit cetățeni americani.

Este vorba de Josef Szendi, de 77 de ani, din Tennessee, acuzat de a fi participat la arestarea unor evrei adăpostiți într-un imobil din Budapesta, as-cunși de către diplomatul suedez Raul Wallenberg, și de un etnic german, în vîrstă de 67 de ani, originar din Iugoslavia, rezident în Florida, Anton Bless, care a servit în SS, ca paznic într-un lagăr de exterminare.

NAZIȘTI GERMANI DEMASCAT

Jack Reimer, în vîrstă de 73 de ani, din New York, a fost acuzat de procurorul general că, în anul 1954, a ascuns activitatea sa nazistă, cu scopul de a obține intrarea în S.U.A.

Se știe acum că Reimer s-a alăturat nazizilor în lagărul de instrucție SS din Trawniki (Polonia), „unul dintre cele mai diabolice centre de instruire”, al cărui scop a fost să pregătească SS-iști în vederea exterminării evreilor; este același loc în care s-a „instruit” și John Demjanjuk, supranumit „Ivan cel Groaznic”.

Reimer este acuzat de a fi participat la masacrarea a mii

de evrei polonezi, inclusiv la împușcarea, cu sînge rece, a unui grup de 40—60 de evrei, forțați să intre într-o groapă comună.

Criminalul nazist a afirmat că a ascuns trecutul său, la intrarea în S.U.A., fiindu-i rusine. Să fie, oare, acesta adevărul?

Urmează ca lui Reimer să i se retragă cetățenia americană și să fie expulzat în Rusia sau în Germania.

PARTID EXTREMIST INTERZIS

Mișcarea Alternativă Germană, de sorginte neonazistă, a fost interzisă, hotărîndu-se, totodată, confiscarea proprietăților ei. Ministrul federal de interne, Rudolf Seiters, a mai anunțat că s-a decis acționarea în judecată a doi adepți ai acestei mișcări de extremă dreaptă, Thomas Dienel și Heinz Reisz. Thomas Dienel — care s-a autointitulat Führer al partidului — lider al Partidului Național German, a mai fost condamnat, la doi ani și opt luni închisoare, în urma unui proces intentat în orașul est-german Rudolstadt, pentru violarea legilor antinaziste ale Germaniei, țineră unor discursuri incitatoare împotriva evreilor, profanare de cimitire etc. Asumîndu-și responsabilitatea acțiunilor, el a negat existența asasinilor în masă ai celor aflați în lagărul de exterminare de la Auschwitz, existența însăși a Holocaustului, prezentîndu-se cu mîndrie ca nazist.

LUARE DE POZIȚIE

Revizionistul englez David Irving, care a negat existența Holocaustului și a camerelor de gazare, a fost expulzat din Italia, unde intenționa să vorbească la un miting neonazist.

El este cunoscut ca admirator al nazismului și, de curînd, a tradus „Jurnalul” fostului ministru al propagandei naziste Joseph Goebbels, pentru publicația „Sunday Times” din Londra.

EDITORIALA

O formă abreviată a lui „Mein Kampf”, de Adolf Hitler, a fost tradusă și publicată în limba ebraică, în 400 de exemplare, de către „Akademion”, editura studentescă a Universității Ebraice din Ierusalim, cu tot protestul unor cercuri de dreaptă. Lucrarea, însumînd 130 de pagini adnotate, a fost publicată, cu precădere, pentru studenții în specialitatea istoria Germaniei. Se specifică, în nota editorială, că Hitler a scris „Mein Kampf” — care prezintă „filosofia sa antisemită și strategia în vederea controlului asupra lumii” — în timp ce ispășea o pedeapsă de 11 luni la o închisoare din Bavaria, între 1924—1925, pentru participarea sa la o încercare de lovitură de stat.

UN NOU „AVION ROBOT”

Recent, industria aeronautică israeliană a furnizat forțelor aeriene ale țării primul dintr-o nouă serie de avioane fără pilot sau „avioane robot”. Numit „Cercetătorul”, acest avion are cea 4 m lungime și 8 m lungimea aripilor, fiind o versiune modernă a avionului actual fără pilot, folosit cu succes de for-

ECHIPAMENT ISRAELIAN DE IRIGAȚII ÎN SIRIA

Kibuțul Dorot, din nordul gheului, a exportat în Siria prin Iordania, în colaborare cu un om de afaceri din Europa occidentală, echipament de irigații în valoare de 50.000 de dolari S.U.A. Utilajul a fost exportat indirect și în alte țări arabe și islamice.

VIZITA

Greville Janner, deputat în Camera Comunelor și distins lider al Comunității Evreiești din Marea Britanie, a condus o delegație parlamentară din țara sa, care a vizitat Montevideo și Buenos Aires. Deputatul Greville Janner — consilier al Reginei — este fiul Lordului Janner of Leicester, conducător de prestigiu al iudaismului britanic, avocat, autor a diverse cărți, gazetar specializat în teme de legislație. Este vicepreședintele Congresului Mondial Evreiesc.

SUBSTANȚE TOXICE

A fost descoperită la Ierusalim o rețea de teroriști arabi care au încercat să otrăvească alimente din magazinele de core lucru. Este știut că substanțele injectate în alimente sînt foarte toxice. Pot muri copii, bătrîni, turiști. Criminalii n-au logică. Crima este meseria lor.

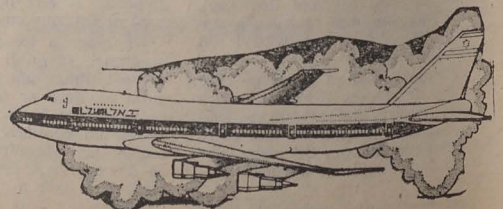
REMEMBER

O seară de reamintire, sponsorizată de „Federația americană a partizanilor și a luptătorilor clandestini evrei”, a readus în memorie rezistența armată evreiască împotriva nazizilor și a colaboratorilor lor din Europa ocupată. Întîlnirea comemorativă, dedicată luptei eroice a foștilor partizani evrei în timpul celui de-al doilea război mondial, a avut ca invitat de onoare pe domnul Samuel Gruber, fost comandant al partizanilor evrei din regiunea Lublin, cunoscut pentru curajul și abnegația sa.

MATERIAL AERONAUTIC DIN ISRAEL

Corporația „Mc. Donnell Douglas”, gigantic constructor de avioane din S.U.A., a anunțat că va cumpăra din Israel material aeronautic în valoare de 550.000 de dolari, în speranța că și Israelul va cumpăra avioane de la această corporație. Larry Bertino, conducătorul Departamentului de Cooperare Internațională al acestei firme, a declarat că „Mc. Donnell Douglas” a luat o decizie strategică de dezvoltare și creștere a tranzacțiilor comerciale cu industria israeliană.

țele aeriene ale Israelului și ale altor țări. El a fost proiectat să stea mai mult timp în aer, să zboare o distanță mai lungă și să transporte o încălțătură mai mare decât cele ale avioanelor robot. Producătorii au precizat că acest avion poate fi adaptat și pentru acțiuni mai largi, nemilitare.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

HANNUKIADA 5753

IT IS DIFFICULT TO BE... AN ANTI-SEMITIC IN ROMANIA

HANNUKA FOR THE NON-JEWS • AMBASSADORS AND PARLIAMENTARIANS, IMPORTANT HIERARCHS AND ACADEMY-MEMBERS PARTICIPATED IN "LAUNCHING THE HANNUKA AT THE CHORAL TEMPLE IN BUCHAREST • AT GALATI, CLUJ-NAPOCA, ARAD, BRASOV WERE ALSO PLACED ON THE MARKET THE BIBLICAL ESSAYS". • IT IS DIFFICULT TO BE AN ANTI-SEMITIC IN ROMANIA • "WAKE UP, ROMANIAN" IS CARRIED OUT UNDER OUR VERY EYES

At the Choral Temple in Bucharest

Hannukiada 5753 proved that if some time ago it "was difficult to be a Jew" in Romania, "today it is difficult to be an anti-semitic" in Romania. In order to be an anti-semitic today, you have to do it with "strategy". To spread out lies, to insult with dirty words, to use Hitler's vocabulary while, at the same time, to get rid of anti-semitism, as otherwise the Romanian public show you their disapproval.

To be or not to be... an anti-semitic. Here lies the "Hamletian" problem of the former clown-poets of Ceausescu, demagogues of nowadays "democracy".

"WAKE UP, ROMANIAN" IS BEING FULFILLED UNDER OUR VERY EYES

"Wake up, Romanian!" is not only a revolutionary song but also an affirmation of the moral capacity of this people who was plunged into a "deadly sleep" by the expanding empires and by the Fascists from the "Porunca Vremii", "Sfarmă-Piatră" a.o. But now the people don't accept another "deadly sleep" from those who desecrate the holy notion of "The Greater Romania" and profanate even today, when Europe is trying to find out a way towards understanding and peace, this name loaded with the ethics and lore of the Old Continent.

We are certain that this year's Hannukiada, which has taken place under the call to brotherhood between the Romanian people and the co-inhabiting nationalities, to the victory of light over darkness, of truth over lies and hatred, contributed to closer relations among all of us who live on this earth and we shall carry out our future activities in the same direction.

The progress and prestige of our country in the world could be ensured by an atmosphere of calm and mutual understanding.

This year Hannukiada festivities repeated once again the idea of light and truth, and brotherhood between the Romanian people and the co-inhabiting nationalities. In this sense, the participation of an impressive number of Jewish and non-Jewish people in these festivities proved how great their interest in mutual understanding is, knowing that to be the only way which enables them to live in harmony.

In this context, the sermons by His Eminence delivered in Bucharest and in the other 13 communities all over the country, were convincing. They dealt with the subject: "The Basic Ideas of Judaism in the Light of Hannuka". Each sermon brought out new elements, new ways to approach this subject, and represents what in arts is known as "variations on the same subject", i.e., the eternal subject of perennial Judaism.

On the other hand, the speeches delivered by famous personalities, by Hierarchs of the Churches, illustrious scientists, historians, and writers demonstrate more than the real patriots, those who wish all the best for and peace in this country, know how to say NO with determination to all attempts made by those who spread out hatred, quarrels, and insults, doing in this way much harm to Romania.

During the 1992 Hannuka days the kind-heartedness of the country was heard throughout the country. Thousands of people applauded for a long time the call to friendship and brotherhood which was voiced in the Hannuka's songs as well as in the speeches that marked the event.

AT THE CHORAL TEMPLE

In the evening of December 19, 1992, the first Hannuka little candle was lit at the Choral Temple in Bucharest. This started the Hannuka feast. The event enjoyed a large attendance, not only of the believers but also of the presidents of some political parties, numerous political, cultural and scientific personalities of the country, representatives of the religious cults and journalists. Ambassadors and diplomatic representatives accredited to Bucharest shared with us the impressive festive moments occasioned by this festivity of the light.

After the divine service, celebrated by the prime-cantors Willy Harnik and Aziz Jukovschi, accompanied by the choir of the Choral Temple (conductor Roger Avramescu) and the outstanding performance of several songs dedicated to the Festivity (Hanerot Halalu, Maoz Tzur, Ze Haimo and Halleluia), the youngest members of the chorus made their appearance — i.e. the children of Talmud Torah (conductor Izu Gott), whose program of songs appropriate for the moment, offered the public an even greater affective participation in the Hannuka festivity.

His Eminence's enthusiastic and rich sermon lit the people's souls, conferring brightness and intellectual substance to the meeting. The recalled pages from the history of the Jewish people, and revealed its perennial meaning — a guide for the present time: not oppression, but harmonious co-operation among peoples, among civilizations can be beneficial both on social and political level (peace and welfare), as well as on a spiritual level (the creation of cultural values enriched by mutual knowledge of philosophy, customs and creation in all areas of a nation or another).

After His Eminence's speech, the Jewish youth choir "Shira Vezimra" offered a rich and impressive bouquet of Yiddish and Hebrew songs dedicated to the festival.

THE COMMUNITIES THROUGHOUT THE COUNTRY

The Hannukiada Festival started under the sign of a true call towards brotherhood between the Romanian people and the co-inhabiting nationalities, for

better understanding of each other's way of life, so that darkness with all its elements: prejudices, calumnies which bring about enmity, should be defeated by the nobility of the light — and it continued by a Hannuka tour calling on the communities throughout the country bringing them the good news of joy.

At Brăila, Galați, Bacău, Piatra Neamț, Suceava, Botoșani, Iași, Tg. Mureș, Cluj-Napoca, Oradea, Arad, Timișoara and Brașov, His Eminence Chief Rabbi Dr. Moses Rosen made impressive and deep-thinking commentaries with reference to the present situation. He spoke in front of large audiences, consisting of the members of the communities, representatives of the local authorities, the religious cults, some cultural institutions, local press and numerous non-Jews who came to listen to him in the name of the noble ideal of brotherhood between the Romanian people and the nationalities who live on this land.

AT GALATI, ARAD, CLUJ-NAPOCA, BRASOV THE BOOK "BIBLICAL ESSAYS" WAS PUT ON SALE

During the visit to the above mentioned cities, His Eminence's recent book "Biblical Essays" was put on sale. This action added a new spiritual dimension to the message. His Eminence's book is yet another way of bringing us closer together; it penetrates the minds of his readers, both non-Jews and Jews, by revealing the basic principles of Judaism (social justice, human dignity, tolerance, solidarity, love for one's neighbours and for God). The book is meant — like the Hannuka candles — to dispense the darkness brought about by ignorance and prejudice. (We publish in our magazine several excerpts of the speeches delivered during those cultural manifestations). On this Hannuka tour, His Eminence Chief Rabbi was accompanied by counsellor lawyer Julian Sorin.

Miss Tova Ben Nun, from the Jewish Agency (Sohnut) and Mr. Dr. Zvi Feine, the director of the "Joint" program for Romania, took part to the Hannuka tour in our communities.

Our RTV posts and some of publications presented aspects of the Hannuka's performances and of the book launchings.

Kol Israel broadcasted aspects of the Hannuka tour in Romania every evening, by the solicitude of the journalist Noam Jaffe, who comes to achieve these transmissions especially from Jerusalem.

The general secretary of the F.J.C., Eng. Th. Blumenfeld, spoke about the many-sided meanings of the Hannuka festivity at Pitești and Craiova, the First Rabbi Dr. Ernest Neuman at Reșița, Lugoj, Deva, Alba Iulia and First Rabbi Dr. Ascher Ehrenfeld at Satu Mare, Sibghetel Marmăței, Baia Mare, Ploiești, Focșani, Constanța.

The rich and lifeful Hannukiada 5753 in Romania represented a new victory of the light by pointing out the contribution of the ethics, of the Judaic

civilization to the culture of mankind, in a new expression of that *davka* — by which the Jewish people managed to survive overcoming so many shortcomings during its troubled history, through a new proof of maintaining the flame of Judaism, in spite of all difficulties and the diminishing number of our communities. Nevertheless, our Community continues to exist. We are devoted citizens of Romania, proud successors of the Maccabees, who do not accept any calumnies and insults by the pen's hooligans who curse and concoct lies against us while on the other hand, they shout that "they were not, are not and will not be anti-semites".

Against The Resurrection Of The Anti-Semitism

DECLARATION

The Governing Council of the Federation of Jewish Communities in Romania is expressing its deep concern about the escalation of anti-Semitic attacks culminating in an article, published by *Europa* weekly, which has recently called that Chief Rabbi Dr. Moses Rosen, the president of our federation, be expelled from the country on account of his opposing the assimilation of the Jews. To back up this preposterous request, the article cites as a precedent the 1864 banishment from Romania of Rabbi Malbin, a prominent personality in Judaism.

Speaking for the Jewish population in Romania, we are voicing our full solidarity with Chief Rabbi Rosen, who has been acting in our behalf and in support of our dignity as a Jewish community that is resolved to preserve its ethnic and religious being, despite all attempts at forcing us recant our multimillennial creed, culture and tradition.

History has demonstrated that attempts at assimilating different nationalities are a consequence of intolerant, aggressive chauvinism. In the past, the Russian and the Austro-Hungarian empires waged such policies which had a definite contribution in their final collapse. It is not by oppressing other nationalities or seeking to assimilate them that the great problems of a country can be settled, and we are surprised that *Europa's* self-proclaimed nationalists seem now oblivious of how ethnic Romanians themselves once suffered at the hands of foreign empires, that were engaged in such assimilation policies. Could journalists at *Europa* have forgotten the old saying that one should do just as he would be done by?

Even as we have constantly proved our loyalty and faithfulness to the country where we have been living, and will continue to do so in keeping with the teachings of our Prophets, we do wish to stay Jews, and therefore we are and will always be standing by Rabbi Rosen's struggle to protect our ethnic and religious identity as well as dignity against the anti-Semites and their defiling slanders. At the same time, we totally subscribe to Rabbi Rosen's efforts at closing our brotherly ties with the Romanian majority and the various nationalities living in Romania, as well as at fostering our common interests in the conditions of our developing democracy.

We wish to reemphasize Chief Rabbi Rosen's view that the different colors ought to be harmonized together while preserving each one of them its distinct hue. In other words, it will take mutual respect and co-operation among Romania's various nationalities if the entire country is to live and thrive in peace. Even as we observe the laws of the country where we reside, and strive for its development, we demand that we be respected as upright Jews, and we declare our determined opposition to any assimilation policy which we believe is harmful not only to our community but to Romania's interests as well.

We demand that an end be put to the current campaign of menaces and lies, which is actually aimed at annihilating our community by depriving it of its competent, steadfast guidance that has been striving to ensure our dignified survival for more than four decades.

We are ready and willing to keep making our contribution to the good of Romania in a peaceful climate of mutual respect and understanding, that will undoubtedly benefit the overall development of the country and boost its worldwide reputation.

THE GOVERNING COUNCIL OF THE FEDERATION OF JEWISH COMMUNITIES IN ROMANIA

חנוכה תשנ"ג בקהילות יהודי רומניה

כתיב-נעת

מכתב ברכה

ועיון. בתוך דפיו משתלבים גם דמויות ואישים מקרב יהודי רומניה ויהודי העולם שעיצו בו את ההיסטוריה של השבט היי-הודי או שמתו: המלבי"ם ונחום גולדמן, הסקולענער רעבע וראו-בו רובין, אביד הדגול המנוח ונחום בגין.

איך יכול להעיד מספר זה איזכור מאבקך למען הקהילה, נגד האנטישמיות הישנה והחדשה זכר השואה, מרכזי וטה של ישראל והעלייה?

כפי שהטיפה משקפת את הים, כך משקף ספרך זה את הים הגדול הבלתי נדלה של התנועה באמצעות ספר זה אתה תורם תרומה חשובה לתרבות הרומנית המתחדשת, לכל יהודי קורא רומני מניית הרוצה לדעת מניין באנו, מה זה להיות יהודי, כך קל עלינו לדעת גם לאן עלינו ללכת כדי להשאיר יהודים.

לרבבות הקוראים של הספר, לא יהודים ויהודים, גרמת תענוג אינטלקטואלי והעשרת את ידיעותיהם.

לכבוד ד"ר משה רוזן - רבה הראשי של רומניה - בוקרשט

ידידי המכובד, בשמחה רבה קבלתי את ספרך "רעיונות על התורה" שיצא לאור זה עתה.

על רומניה החדשה להאבק עם 45 שנים של איגורציה, בורות וסילוף, לא במח"ד ניתן לטפל כל בלנסוס אדיר זה בחייו של עם. ואכן העם הרומני האליטה וההמונים חייבים לדעת מי הוא העם היהודי, מה תורתו האטיקה שלו, תרומתו לציביליזציה ולתרבות האנושית.

ספרך שייך לסוג זה של ספרים רבים הוא מנסה למלא את החלל ההיסטורי. הוא מנסה העבה רחבה של הנושא: מה זה להיות יהודי? אלה הם מושגי היסוד של ההווה היהודית ועיקרי הפילוסופיה היהודית ומשמעות סגוליה. מי היו אותם יהודים הטובים - אבותינו ומה אומר הדור היהודי ברקים אלה, הם סינטזה בין ארודי צייה אופקים רחבים, כושר ביטוי מעולה הופכים כל מאמר או רשימה לתענוג אינטלקטואלי אבל זה לא רק ספר של הגות

מנהיג נאמן ומוכשר, מחבר ספרים בעלי ערך שתורמים רבות להכרת היהדות ולמימוש הקשרים הטובים ביננו לבין יתר תושבי המדינה, וגם לשלום המדינה.

עשו רושם גם תכניות המקהלות שלנו בבוקרשט וביתר הקהילות (בראילה, גאלאץ, בקווי, פיאטרה-ניאמץ, סוצ'בה, בוטושאני, יאסי, טירגו - מורש, קלוז' - נאפוקה, אורדיא, טימישוארה ובראשוב).

השירים ששרו תלמידי התלמוד-תורה, המקהלות שלנו, שירי חנוכה ושירים אחרים הלהיבו גם הם את נשמות הקהל הרב שהיה נוכח בבתי הכנסת ששם חגגו קהילותינו. יחד עם המוזמנים, את חג החנוכה. חשוב מאוד היה שגם נציגי השלטונות שעצו ל-הזמנת הקהילות היללו את תרומת הקהילות היהודיות לטובת מדינת רומניה במשך הדורות.

בגאלאץ, אראד, קלוז' - נאפוקה ובראשוב הובא, בהזדמנות זו, לרשות הקוראים, ספרו החדש של כבוד הרב הראשי "רעיונות בתורה".

בשפי חנוכה דהשתא קידמו חלטה את רעיון האור והאמת, הרגשי הידידות בינינו לבין האתניות והעם הרומני. הש-ית מספר רב של יהודים ולא ימים הוכיחה את רצון כולם בנהגה הדדית, נידעם שרק על יד זה אפשר להבטיח את הח-ום ביתד בין כל תושבי הארץ.

בבית הכנסת הקורלי המפואר בקרשט השתתפו בטקס הדלקת חג החנוכה הרבה חברי הקהילה גם הרבה ידידי הקהילה, ראשי לגות פוליטיות, צירי הפרל-מנט, אנשי מדע ותרבות, חברי קדמיה, נציגי פולחנות שונות וכו'. בין המשתתפים היו שגרירים ונציגים דיפלומ-ים אחרים, אשר הראו, בנוכ-תם כמה הם מעריצים את קה-י, את כבוד הרב הראשי שלנו ומה כבוד הם נותנים לתרבות מסורת היהודית.

חשוב מאוד שלא רק בבוקרשט, אלא גם בכל המקומות ששם חגגו חג האורים, השתתפו בחגי-ת, יהודים ולא יהודים והרבה של מדע, סופרים, עתונאים, מו כן גם נציגי השלטונות, נאו את דברם ודברו על חשי-ת ההבנה ההדדית בין כל אז-י המדינה, על חשיבות ספרו כבוד הרב הראשי שזה עתה פיע, בהשתדלותו ליצור הבנה ו, ועל הקשר הטבעי בין ספר פיין אור לבין חג האורם ונ חוגגים בכל ארצות התבל, דרשות כבוד הרב הראשי דר. ד משה רוזן שליט"א בבוקרשט 12- קהילות בערי השדה על נושא "רעיונות יסודיות של הדות לאור חג חנוכה", בכל עם הגיונות חדשים, עשו עם על המשתתפים והלהיבו מות. יש לציין שאישים חשו-ם שנשארו את דברם בהזדמנות ראשי קהילות, מנהיגי דתות, רצנים, חברי האקדמיה וסופרים גישו את חשיבות המאבק של ישראל למען החרות והאמונה, על התרבות והדו-קיום האמי-ומאבקו של כבוד הרב הראשי האנטישמיות, ובעד כבודנו, ירם היללו את כשרונותיו של יו. נ. הדגול, הרב הראשי ד"ר משה רוזן שליט"א,

במסע חנוכה השתתף גם היועץ עו"ד יוליאן סוריץ. כמו כן השתתפה גם הגב' טובה בן בן, מצד הסוכנות היהודית המקומית.

ד"ר צבי פיין, מנהל תכנית הגיונות לרומניה, השתתף גם הוא באירוע חשוב זה, מאורדיה והלאה.

מזכ"ל ועד הקהילות שלנו, המהנדס טוביא בלומנפלד, ביקר בימים אלה בקהילות פיטשטי וקראיובה ודיבר שם על חשיבות חנוכה.

על אותו הנושא דיבר גם הרב דר. אהרן ניימן בקהילות רשיצה, לובוז, דינאו ואלבה יוליא, והרב דר. אשר אהרנפלד בקהילות סאטו מארה, סיגט, באיא מארה, פכושטי, פוקשאני וקונסטאנצה.

יש להעריך שמסע חנוכה, שהוא כבר מסורת בידינו (כמעט 30 שנה שכבוד הרב הראשי דר. דוד משה רוזן שליט"א מארגן שנה בשנה מסע כזה) הלהיב לבבות ותרם רבות לחיים היהודיים של קהילותינו, ולהבנה הדדית בין האוכלוסיה שלנו וכל תוש-בי המדינה.

עיונות בתורה

דומיטרו דוגרו, שניהל משרד הדתות במשך 18 שנה (1975-1986) כותב לכבוד הרב ראשי שליט"א, בין השאר:

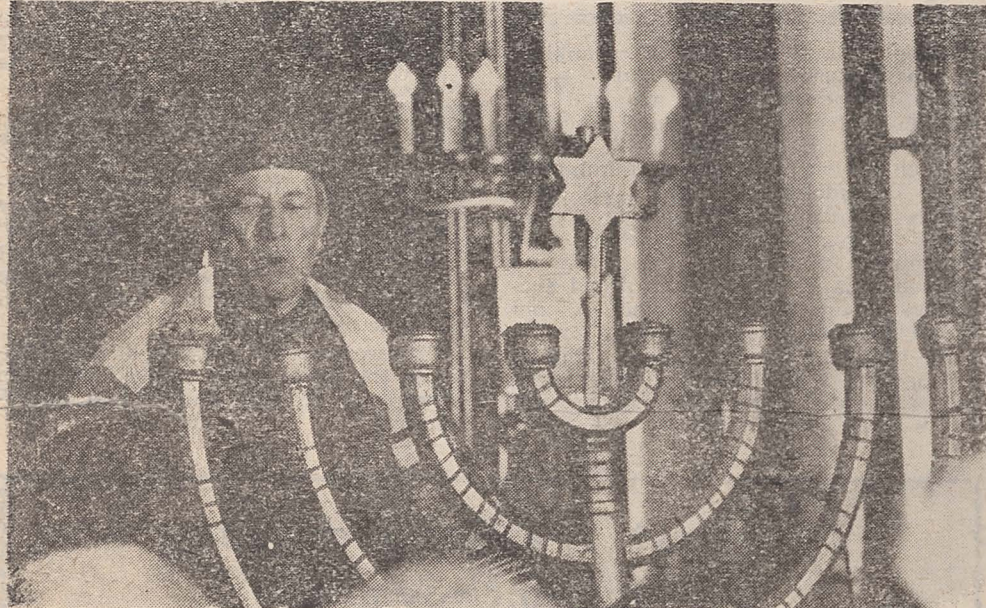
ע"י תוכן הספר הזה, תהשב דר. מארה שמציבים לעולם את יונות היהדות ימים אלה הייתי מאוד עוב שלא יכולתי להיות נוכח, ד עם אחרים, כדי להזכיר את מקד לתלישת היהדות מרומניה תחת ההנהגה הבלתי אמצעית של מוניסטים.

מטבה היה העצוב ביותר בהש-יה עם דתות אחרות, שאמנם כן היו מורדפות, אבל לא תחת הנהגה בלתי אמצעית הקומוניסטים.

בני נזכר בהערכה את המאבק העלה שלדך מאבק בן כמעט 3 ים.

לעיון

במושג "הנהגה בלתי אמצעית" דוגרו מתכוון לטירור של מוניסטים היהודים (הועד מוקרטי היהודי) שנעזרו על הסקורויטטיא כדי לפרק את סדות הדתיים, הלאומיים וה-דתיים היהודיים.

הדלקת נרות חנוכה

ורזין של דם על שלג צח -
אך הוא שפח הפל, שפח.
עולם קדור נאה כל כך -
והוא הלף, הלף, הלף...

או בא אחר, זמן ושבו,
וקש הביא עמוס על גב,
פרש שפח לפני בגליו -
פסק הקדם ולא נשף.

פסק הקדם ולא זרף,
על הערוב קבט עורב
פנף שחורה בשחור נגו:
קרע קרע - וימפוף.

ידע הפעש"ט: קרע הגנר,
ואל ביתו הדל קור,
הרחק ממתיים, לצד הקר,
בין טלוסט קעיר וטלוסט הקפיר.

בין טלוסט קעיר וטלוסט הקפיר

ורק עורב אחר זעוף
הרא, רק רע" מן הערוב.

עמר הפעש"ט, הביט סביב:
"עולם לך, עולם של זיו -
ורק עורב קורא לריב..."
רק רע, רק רע" עורב השיב.

הפעש"ט לפלג חיש הלף -
הפלג לילה נתקרחו:
הפעש"ט בקרב הך וקר -
בקרב בית-טבילה נקפח.

הלץ סגור, מנהג נשל,
נתקרוסק גם הוא נפל:
גרד למים הוא וצ"ל,
דבונה רבה טבל.

בין טלוסט קעיר וטלוסט הקפיר

הרחק ממתיים, לצד הקר,
הבית כל נמוך וקר
הפעש"ט וצ"ל קנה שם דר.

הפעש"ט וצ"ל קנה - אבו! -
לובש קרוסקל, מלבוש של גוי,
לשן נזשן, נטול הנזי,
וטלאי על טלאי ובלוי על בלוי.

בלוי על בלוי עטוף הגוף,
אך אהבה תוכו רצוף
לקל עורב על הערוב
הנח עיני מן המעוין

לשלג בד לבן ונד,
לאור שפחלון יקרה...
ואף עיני אורות פקח
מונהג אני קרע סח.

ספורי נפלאות מסופרים על אותה תקופה שהיתה תקופת התנוונות לפני התגלותו של ר' ישראל בלבים.

ההר, שבמדרונו המשופע דר ר' ישראל, היה ראשו תלול וזקוף. בשעות של עליות נשמה היה עולה אל ראש ההר ושוהה שם, פעם אחת, כשהיה שקוע ביותר בהתפעלות, לא הרגיש שהוא עומד על פי תהום ותרומם את רגלו בנחת כדי ללכת הלאה. עוד מעט ויפול לתוך התהום, אך כרגע זה קפין תהר הסמוך, נלהץ אל אחיו, והכניעם הניסוף ללכת.

נצל מנהג ועוד מנהג
בבוקרסקל גופו עטף.
נצא - ועת עפר הקף
את המנונה נשק פנף.

נצא, עמד מאור עטוף -
נשף האור לחוף נגוף

